

POLITYKA I STRATEGIA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Dr Andrzej WARMIŃSKI*

KRAJOWY SYSTEM RATOWNICZO-GAŚNICZY

Artykuł omawia Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy bezpieczeństwa państwa publicznego, który stanowi integralną część bezpieczeństwa państwa. Przedstawia organy systemu, do których w szczególności zalicza się Ministra Spraw Wewnętrznych, jako nadzorującego działania i funkcjonowanie oraz podległe mu organy najbardziej zaangażowane: Policję, Straż Graniczną, Państwową Straż Pożarną i Obronę Cywilną, jak również pozostałe organy ratownicze, państwowe, samorządowe, związki, organizacje pozarządowe, itd. Organizatorem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej. W związku z powyższym do zadań organów w ramach systemu należy: ratowanie życia, zdrowia, mienia ludzi, ochrona środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. System ten funkcjonuje na trzech poziomach: powiatowym, wojewódzkim i krajowym. Dużą rolę odgrywają w nim stanowiska kierowania, które zbierają najważniejsze informacje o wszelkich zaistniałych zdarzeniach na danym obszarze. Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy funkcjonuje w dwóch stanach: stałego czuwania i doraźnego reagowania oraz wykonywania działań ratowniczych. Jest systemem otwartym, żywo reagującym na wszelkie zmiany i w szerokim zakresie współpracującym z otoczeniem, co jest wyrazem, iż jest on bardzo elastyczny.

* Dr Andrzej WARMIŃSKI – Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa i Ochrony w Warszawie.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy (zadania i organizacja)

Zadaniem każdego państwa jest zapewnienie ludziom ochrony przed wszelkimi niebezpieczeństwami, wynikającymi zarówno z postępu cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody w postaci pożarów, powodzi, katastrof technicznych, chemicznych i ekologicznych. Stąd w państwie w celu przeciwdziałania takim zdarzeniom musi funkcjonować system ratownictwa, aby w sprawny sposób móc ratować życie, zdrowie i mienie obywateli bez względu na rodzaj i zasięg, mogącego wystąpić potencjalnego zagrożenia.

Odbicie tego znajduje się w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku¹, która stanowi, że Rzeczypospolita Polska zapewnia bezpieczeństwo obywateli, powierzając realizację zadań w tym zakresie Radzie Ministrów, a tym samym wojewodzie, który jako przedstawiciel administracji rządowej – realizując politykę Rady Ministrów na obszarze województwa – wykonuje zadania z zakresu administracji publicznej.

Stąd też aktualnie w Rzeczypospolitej Polskiej naczelnym organem wchodzącym w skład Rady Ministrów, odpowiadającym za zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa jest Minister Spraw Wewnętrznych, jako organ wiodący. Minister Spraw Wewnętrznych zgodnie z prawem jest głównym organizatorem i koordynatorem działań w tym przedmiocie wobec naczelnych organów i podległych mu, i przez niego nadzorowanych organów centralnych, jak również organów terenowych, w zakresie działań porządkowo-ochronnych oraz realizowanych czynności ratowniczych w przypadku zaistniałych klęsk żywiołowych lub też innych podobnych zdarzeń.

Jak pisze R. Grosset podstawowymi funkcjonującymi elementami bezpieczeństwa wewnętrznego RP są:

- Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy: stworzony na bazie Państwowej Straży Pożarnej wraz z Ochotniczymi Strażami Pożarnymi,
- System Utrzymania Ładu i Porządku Publicznego, w którym najważniejszą rolę pełni Policja,
- System Zabezpieczenia i Ochrony Granic, w którym wiodącą rolę spełnia Straż Graniczna,
- System Alarmowania i Ostrzegania Ludności, za który odpowiadają formacje Obrony Cywilnej².

¹ DzU nr 78, poz. 483.

² R. Grosset, *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w bezpieczeństwie wewnętrznym państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo osobiste obywatela RP*, red. K. Rajchel, Warszawa 2007, s. 39.

Należy nadmienić, że wszystkie wymienione poszczególne systemy stanowią integralną część bezpieczeństwa wewnętrznego i mają obowiązek współpracować ze sobą oraz z innymi organami, a ich funkcjonowanie nadzoruje Minister Spraw Wewnętrznych jako organ naczelny, któremu podporządkowane są centralne organy administracji rządowej: Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna, Obrona Cywilna i Biuro Ochrony Rządu. Wymienione organy realizują zadania i obowiązki, jako podstawowe organy bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

W ramach systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Policja wykonuje zadania polegające na ochronie życia, zdrowia i mienia, zmierzające do utrzymaniu ładu, spokoju i porządku publicznego w każdym miejscu. Straż Graniczna realizuje zadania związane z zabezpieczeniem i ochroną granicy oraz kontrolą ruchu granicznego. Obrona Cywilna jest przygotowana i wykonuje określone zadania na wypadek wojny i w czasie pokoju, a więc dotyczące alarmowania i ostrzegania ludności, a także związane z ewakuacją ludności. Z kolei Państwowa Straż Pożarna realizuje zadania w zakresie ochrony przeciwpożarowej i odpowiada za funkcjonowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, którego organizatorem jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej.

Do organów pochodzących z innych systemów bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, a współpracujących ze wspomnianymi powyżej, można zaliczyć: wojskowe organy ratownictwa ogólnego i specjalistycznego, na przykład w zakresie likwidacji materiałów wybuchowych – resortowe systemy ratownicze: ratownictwo górnicze (stacje ratownictwa górniczego), kolejowe (techniczne służby Polskich Kolei Państwowych), morskie (Polskie Ratownictwo Okrętowe), radiacyjne (Państwowa Agencja Atomistyki), medyczne (Pogotowie Ratunkowe), społeczne systemy ratownicze ratownictwa górskiego i jaskiniowego (Górskie Ratownicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe), medyczne (Polski Czerwony Krzyż) i wodne (Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe)³. Na przykład Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe realizuje zadania z zakresu ratownictwa górskiego na terenie Tatr i pasma Gubałowsko-Spiskiego. Organizowaniem niesienia pomocy w zakresie ratowania ludzi, jako stowarzyszenie kultury fizycznej osobom uległym wypadkowi, bądź zagrożonym utratą życia lub zdrowia w górach zajmuje się Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, które prowadzi działalność o zasięgu ogólnokrajowym⁴.

³ Tamże, s. 40.

⁴ Mówi o tym Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 listopada 2002 r. w *sprawie szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych, warunków ich wykonywania przez inne organizacje ratownicze*

Można łatwo zauważyć, że ważnym elementem bezpieczeństwa publicznego kraju jest bezpieczeństwo przeciwpożarowe oraz bezpieczeństwo przed skutkami innych miejscowych zagrożeń. Jednym z podmiotów tego systemu jest Państwowa Straż Pożarna, realizująca zadania w ogólnym systemie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego.

Zakres zadań Państwowej Straży Pożarnej wynika z Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej⁵. Wymieniona ustawa wprowadziła zasadnicze zmiany w systemie ochrony przeciwpożarowej, organizacji i funkcjonowaniu jednostek ochrony przeciwpożarowej.

Zgodnie z art. 10 ust. 2 pkt. 1–9 ustawy do Państwowej Straży Pożarnej należy:

- rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń;
- organizacja i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń;
- wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze;
- szkolenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności;
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych;
- prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony ludności;
- współpraca z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych;
- współdziałanie ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
- realizacja innych zadań wynikających z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych.

Rozwój przemysłu, budownictwa, komunikacji, infrastruktury komunalnej spowodował wzrost zagrożeń i podjęcie działań ratowniczych. W następstwie tych zagrożeń mamy do czynienia z nowymi rodzajami katastrof i awarii w zakładach, instalacjach, urządzeniach technicznych i środkach transportu. Spowodowało to

oraz rodzaju i wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym w związku z udziałem w akcji ratowniczej.

⁵ DzU z 2006 r., nr 96, poz. 667, z późn. zm.

pilną potrzebę realizacji systemu ratownictwa oraz struktur ochrony przeciwpożarowej w Polsce⁶.

Aktualnie szczegółowe zasady organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego określa Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 roku⁷.

Zgodnie z ustawową definicją przez Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy należy rozumieć integralną część organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującą ratowanie życia, zdrowia, mienia ludzi, ochrona środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. Biorąc pod uwagę tak sformułowaną definicję z jednej strony można powiedzieć, że brak w niej rozwiązań i rozstrzygnięć w przedmiocie określenia roli i miejsca systemu w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Zaś z drugiej strony spoglądając szeroko i rozwijając definicję, można stwierdzić, że Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy umożliwia funkcjonowanie w systemie obok jednostek realizujących zadania w zakresie ochrony przeciwpożarowej i innym podmiotom ratowniczym na podstawie umów cywilno-prawnych. Takie rozwiązanie pozwoliło rozszerzyć zakres działania, zwiększając możliwości operacyjno-techniczne i mobilne całego systemu ratowniczego oraz umożliwiło w pełni wykorzystanie najlepszego posiadanego sprzętu i urządzeń specjalistycznych podczas prowadzonych działań ratowniczych⁸.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy stanowi więc integralną część bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującego cały obszar kraju, w tym wszystkie podmioty ratownicze w celu zachowania bezpieczeństwa pożarowego, technicznego, ekologicznego, chemicznego bez względu na miejsce, rodzaj i charakter ewentualnie prowadzonych działań⁹. W ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego skupia się całokształt działań Państwowej Straży Pożarnej.

Dlatego Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy jest zespołem przedsięwzięć organizacyjnych, szkoleniowych, materiałowo-technicznych i finansowych, obejmujących prognozowanie, profilaktykę, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych, miejscowych zagrożeń oraz organizację i kierowanie działaniami

⁶ A. Warmiński, *Zadania i środki rządowych organów administracji ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie transycji*, Wyd. Państwowa Szkoła Wyższa w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2011, s. 103.

⁷ DzU z 2011 r., nr 46, poz. 239.

⁸ R. Grosset, *Krajowy System...*, dz. cyt., s. 41.

⁹ Z. Radny, *Rozważania wokół Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego*, „Przegląd Pożarniczy” 10/95, Warszawa 1995, s. 9–10.

ratowniczymi, skupiających się w uporządkowanej wewnętrznie strukturze jednostki ochrony przeciwpożarowej w celu ratowania życia, zdrowia, mienia i środowiska¹⁰.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego oraz ochrony przeciwpożarowej jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej. Do niego należy m.in. kierowanie systemem, przy czym jego działania nadzorowane są przez Ministra Spraw Wewnętrznych, który jak już powiedziano, odpowiada za realizację polityki państwa w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz pełni nadzór nad funkcjonowaniem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

W związku z powyższym do Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej w ramach kierowania systemem, w szczególności należy:

- dysponowanie jednostkami poprzez swoje stanowiska kierowania,
- ustalanie zbiorczych planów sieci jednostek systemu,
- ustalenie rozmieszczenia sprzętu specjalistycznego na terenie kraju,
- dysponowanie odwodami operacyjnymi i kierowanie ich siłami,
- dowodzenie działaniami ratowniczymi, których zasięg lub rozmiar przekracza możliwości sił ratowniczych danego województwa,
- analizowanie działań ratowniczych, przeprowadzonych przez jednostki systemu¹¹.

Bazą systemu są jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej, realizujące zadania ratowniczo-gaśnicze. W 2007 roku potencjał systemu składał się z 510 jednostek ratowniczo-gaśniczych, 5 jednostek ratowniczo-gaśniczych szkolnych oraz około 3600 jednostek ochotniczych straży pożarnych¹². Łącznie na dzień 31 grudnia 2007 roku w dyspozycji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego znalazło się około 30 tysięcy zawodowych strażaków i około 5600 samochodów pożarniczych, 120 tysięcy strażaków ochotniczych straży pożarnych z 7220 samochodami pożarniczymi¹³.

Natomiast już od 2011 roku w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym funkcjonuje według stanu na dzień 7 grudnia 2011 roku:

- 499 (w tym 5 szkolnych) jednostek ratowniczo-gaśniczych Państwowej Straży Pożarnej;
- 3841 jednostek ochotniczych straży pożarnych;

¹⁰ *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w systemie bezpieczeństwa państwa*, Wyd. Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, Warszawa 1994, s. 7.

¹¹ R. Grosset, *Krajowy System...*, dz. cyt., s. 42–43.

¹² Dane pochodzą z *Biuletynu Informacyjnego Państwowej Straży Pożarnej za rok 2007*, s. 9 i 20.

¹³ *Biuletyn Informacyjny Państwowej Straży Pożarnej za rok 2007*, s. 21.

- 5 zakładowych straży pożarnych;
- 12 szpitali, w tym 10 szpitali MSWiA w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Łodzi, Olsztynie, Katowicach, Białymstoku, Lublinie, Szczecinie i Wrocławiu oraz Centrum Leczenia Oparzeń w Siemianowicach Śląskich i Szpital Praski;
- 205 specjalistów krajowych z różnych dziedzin ratownictwa¹⁴.

Ponadto w skład systemu wchodzi: zakładowe straże pożarne (Zakładów Azotowych w Puławach, Stoczni w Gdańsku i Gdyni, Stoczni Marynarki Wojennej, Polskiego Koncernu Naftowego PKN ORLEN w Płocku i Przedsiębiorstwa Eksploatacji Rurociągów Naftowych PRZYJAŻŃ w Płocku z siedzibą Stacji Pomp w Adamowie; gminne, zawodowe straże pożarne podległe burmistrzom i wójtom; terenowe służby ratownicze podległe wojewodom, prezydentom, starostom i burmistrzom i inne jednostki ratownicze.

Podmiotami współpracującymi jest 11 szpitali, m.in. szpital Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie, Krakowie, Poznaniu i inne oraz 201 specjalistów krajowych w dziedzinie ratownictwa. Na podstawie zawartych porozumień system wspomaga inne służby, inspekcje i straże: Policja, Straż Graniczna, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Państwowa Agencja Atomistyki, Stacje Ratownictwa Górskiego, Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa.

Wśród organizacji pozarządowych w systemie znajdują się: Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Aeroklub Polski, Związek Harcerstwa Polskiego, Polska Misja Medyczna, Polski Związek Alpinizmu i Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Zgodnie z właściwością terytorialną, Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy tworzą oraz koordynują jego funkcjonowanie, następujące organy władzy:

- wójt (burmistrz lub prezydent miasta) w zakresie zadań ustalonych przez wojewodę;
- starosta, który określa zadania i kontroluje wykonywanie zadań na obszarze powiatu, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia, środowiska i mienia zarządza systemem przy pomocy powiatowego zespołu reagowania kryzysowego,
- wojewoda, który określa zadania i kontroluje ich wykonanie na obszarze województwa, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia, środowiska i mienia zarządza systemem przy pomocy wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego.

Dlatego do wojewody, starosty i Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej należy odpowiednio na obszarze kraju, województwa i powiatu, określenie

¹⁴ http://pl.wikipedia.org/wiki/Krajowy_system_ratowniczo-ga%C5%9Bniczy.

na podstawie występujących zagrożeń zadań dla Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Ponadto kierowanie w sytuacjach zagrożenia życia, zdrowia lub środowiska, koordynacja działań, jego funkcjonowania i kontrola wykonywanych zadań.

Natomiast wojewoda i starosta wyłącznie wykonują swoje zadania przy pomocy zespołów koordynacji kryzysowej, w których dużą rolę spełniają wojewódzcy i powiatowi komendanci Państwowej Straży Pożarnej, którzy są źródłem dla ich zadań i odpowiadają za koordynację działań wszystkich służb w akcjach ratowniczych. Odpowiednio do tego wójt (burmistrz lub prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na terenie gminy w zakresie wyznaczonym i ustalonym przez wojewodę. Z tym, że wójt swoje zadania realizuje przy pomocy komendanta gminnego. Jeśli osoba taka została przez niego zatrudniona do wykonywania zadań ochrony przeciwpożarowej. W przypadku wystąpienia klęski lub kryzysu wykraczającego poza teren powiatu, wtedy koordynacja działań powiatowych zespołów koordynacji kryzysowej należy do wojewody, a gdy zagrożenie przekroczy obszar województwa koordynację działań przejmuje Minister Spraw Wewnętrznych.

Z uwagi na tak istotną spełnianą rolę, w zakresie wypracowania, koordynacji i zabezpieczenia przed powstaniem i rozprzestrzenianiem się zagrożeń do zespołów koordynacji kryzysowej, w tym względzie przede wszystkim należy:

- przygotowanie i opiniowanie zarządzeń w sprawie przygotowania terenu przed powstawaniem, rozprzestrzenianiem się miejscowych i nadzwyczajnych zagrożeń,
- tworzenie warunków organizacyjnych dla współdziałania różnych podmiotów ratowniczych,
- tworzenie warunków technicznych w celu bezpiecznego prowadzenia działań,
- tworzenie systemów łączności operacyjnej i dyspozycyjnej dla potrzeb prowadzonych działań,
- tworzenie warunków organizacyjno-technicznych kierowania, koordynowania i organizowania działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych,
- tworzenie warunków organizacyjno-technicznych monitoringu występujących zagrożeń, a zwłaszcza w transporcie materiałów niebezpiecznych,
- wnioskowanie o wprowadzenie na obszarze województwa stanu klęski żywiołowej,
- opiniowanie budżetu powiatu/województwa w sprawach dotyczących bezpieczeństwa i ratownictwa¹⁵.

¹⁵ R. Grosset, *Krajowy System...*, dz. cyt., s. 42–43.

Można zatem zauważyć, że Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy dzieli się na trzy poziomy: powiatowy wojewódzki i krajowy. Na poziomie powiatowym struktura Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego w poszczególnych powiatach zależy od rodzaju zagrożeń i sieci jednostek ratowniczych, a dysponowanie jednostek systemu do działań ratowniczych oraz alarmowanie podmiotów współdziałających odbywa się poprzez powiatowe stanowisko kierowania Państwowej Straży Pożarnej, współdziałające ze stanowiskami dyżurnymi administracji samorządowej wójtów, burmistrzów, prezydentów miast oraz starostów. W przypadku, gdy siły i środki systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze powiatu okażą się niewystarczające, wskutek drastycznego wzrostu skali zdarzenia, równoczesności zdarzeń, czy też braku jednostek specjalistycznych lub zdarzenie swym zasięgiem wykracza poza obszar powiatu, uruchamiany jest wyższy poziom systemu ratowniczo-gaśniczego poziom wojewódzki:

Z kolei na poziomie wojewódzkim spełnia on rolę wspomagającą i koordynacyjną w sytuacjach wymagających użycia sił i środków spoza powiatu, w którym ma miejsce zdarzenie. Stąd też podstawowe siły i środki Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na poziomie województwa stanowi wojewódzki odwód operacyjny z grupami specjalistycznymi (składający się z wydzielonych sił i środków z poziomów powiatowych) oraz krajowa baza sprzętu specjalistycznego. Na tym poziomie dysponowanie jednostek systemu do działań ratowniczych oraz alarmowanie podmiotów współdziałających, odbywa się poprzez wojewódzkie stanowisko koordynacji ratownictwa Państwowej Straży Pożarnej, współdziałające z centrami zarządzania kryzysowego wojewody. W przypadku, gdy siły i środki KSRG na poziomie województwa okażą się niewystarczające lub zdarzenie przekracza obszar województwa, uruchamiany jest najwyższy poziom systemu ratowniczo-gaśniczego poziom centralny:

Natomiast poziom centralny spełnia rolę wspomagającą i koordynacyjną w sytuacjach wymagających użycia sił i środków spoza województwa, w którym ma miejsce zdarzenie. Na nim podstawowe siły i środki Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego to centralny odwód operacyjny z grupami specjalistycznymi (wydzielone siły i środki z poziomów wojewódzkich), krajowe bazy sprzętu specjalistycznego oraz siły i środki szkół PSP. Dysponowanie jednostek systemu do działań ratowniczych oraz alarmowanie podmiotów współdziałających odbywa się poprzez Krajowe Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności (pełniące również funkcje międzyresortowego centrum zarządzania kryzysowego)¹⁶.

¹⁶ http://pl.wikipedia.org/wiki/Krajowy_system_ratowniczo-ga%C5%9Bniczy (24.02.2012).

Podobnie w Państwowej Straży Pożarnej struktura systemu obejmuje trzy poziomy działania. Na terenie kraju organizatorem i koordynatorem kierowniczym jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, który wykonuje swoje zadania na poziomie krajowym, na terenie wojewódzkim – komendant wojewódzki, na terenie powiatu – komendant powiatowy.

Na poziomie krajowym w skład systemu wchodzi: Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, wydzielone siły i środki z wojewódzkich odwodów operacyjnych, stanowiące centralny odwód operacyjny, szkoły, krajowa baza sprzętu specjalistycznego, jednostki badawczo-rozwojowe ochrony przeciwpożarowej, służby, inspekcje, instytucje i specjaliści do spraw ratownictwa, a więc podmioty włączone do systemu na poziomie krajowym. Na poziomie wojewódzkim: Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej, podobnie wydzielone siły i środki ale z poziomów powiatowych, stanowiące wojewódzki odwód operacyjny, wojewódzki zespół do spraw zarządzania kryzysowego, baza sprzętu specjalistycznego, specjaliści i inne podmioty z terenu. Z kolei na szczeblu najniższym w Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej, jednostki ochrony przeciwpożarowej z terenu powiatu, powiatowy zespół zarządzania kryzysowego i analogicznie służby, inspekcje, straż i instytucje oraz specjaliści w sprawach ratownictwa.

Zadaniem każdego z komendantów jest przygotowanie planów ratowniczych, które zatwierdzają starostowie dla obszaru powiatu i wojewodowie dla województwa. Świadczy to o tym, że starostowie i wojewodowie odpowiadają również za realizację zadań wynikających z Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego przy pomocy zespołów zarządzania kryzysowego. Zarówno kierują pracą wymienionych zespołów przy pomocy osób zatrudnionych w starostwie, kierowników służb, inspekcji i straży powiatowych oraz przedstawicieli organizacji ratownictwa.

Na poszczególnych poziomach organizacyjnych zadaniem jednostek systemu w zakresie działalności ratowniczej jest: analiza i rozpoznawanie zagrożeń, utrzymywanie gotowości do prowadzenia działań ratowniczych, podejmowanie działań ograniczających i likwidujących: pożary, klęski żywiołowe, awarie, wypadki, katastrofy techniczne oraz chemiczne, wypadki, katastrofy komunikacyjne, zdarzenia wymagające stosowania sprzętu specjalistycznego ratownictwa technicznego, ekologicznego, wodnego i wysokościowego¹⁷.

Dlatego też wymienione zadania określone i realizowane na poszczególnych poziomach, w szczególności powinny zmierzać w kierunku prawidłowej organizacji

¹⁷ J. Żuber, J. Wel-Michałowski, *Prawne umocowanie systemu*, „Przegląd Pożarniczy” nr 12/95, Warszawa 1995, s. 6–7. Szerzej na temat całościowych uregulowań prawnych w systemie ratownictwa w Rzeczypospolitej Polskiej pisze J. Skoczylas, *Prawo Ratownicze*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2007.

prowadzonych działań ratowniczych podczas pożarów, klęsk żywiołowych, ratownictwa technicznego, medycznego, chemicznego i ekologicznego.

Przed wszystkim zadania te powinny polegać na: ujednoczeniu zasad powiadamiania i dysponowania podmiotami systemu oraz podmiotami współdziałającymi, ujednoczeniu metodyki ostrzegania i informowania ludności o występujących i przewidywanych zagrożeniach oraz o zachowaniach w trakcie ewentualnej ewakuacji, ujednoczeniu zasad postępowania w sytuacjach masowych, ujednoczenie metodyki przemieszczania poszkodowanej ludności do szpitalnych oddziałów ratunkowych lub innych podmiotów prowadzących ratownictwo medyczne w warunkach szpitalnych, wspomaganie kierującego działaniem ratowniczym w podejmowaniu decyzji dotyczących organizacji i prowadzenia działań, wspomaganie lekarza koordynującego działania ratownicze w podejmowaniu decyzji z zakresu prowadzenia działań ratownictwa medycznego w warunkach szpitalnych i poza szpitalnych, wsparciu psychologicznym osób uczestniczących w działaniach ratowniczych, prowadzeniu działań na rzecz edukacji ratowniczej oraz badań naukowych dla potrzeb ratownictwa i wsparciu logistycznym podmiotów systemu biorących udział w akcji ratowniczej. Obok tego należy realizować stałą współpracę podmiotów sprowadzającą się do: wymiany informacji na temat zagrożeń, łączności, prowadzenia ćwiczeń, aktualizowania planów ratowniczych i dokumentacji prowadzonych działań ratowniczych, opracowywania i aktualizowania planów wyposażenia w sprzęt ratowniczy oraz ujednoczania programów szkolnych¹⁸.

W zapewnieniu właściwego funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego istotne i ważne miejsce zajmują stanowiska kierowania usytuowane na poszczególnych poziomach w komendach Państwowej Straży Pożarnej. Stanowiska znajdują się na szczeblu powiatowym (miejskim), wojewódzkim i centralnym (krajowym). Są one podstawowym elementem koordynatorem systemu, których zadaniem jest przyjmowanie informacji o wszelkich zaistniałych zdarzeniach w terenie. W strukturze systemu powiatowe (miejskie) i wojewódzkie stanowiska koordynacji ratownictwa stanowią bazę techniczno-informacyjną dla właściwych terenowo zespołów do spraw ochrony przeciwpożarowo-ratowniczej, a krajowe centrum koordynacji ratownictwa zapewnia spełnia podobną funkcję wobec Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej.

Ogólnie stanowiska kierowania dokonują bieżącej wymiany informacji potrzebnej w celu programowania, prognozowania i realizowania działań ratowniczych, i stanowią swoiste centrum powiadamiania ratunkowego sił i środków oraz

¹⁸ K. Krzowski, *Organizacja Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu, województwa i kraju*, [w:] *Medycyna katastrof w zarysie*, red. J. Górnicki, Wyd. WGórnicki Wydawnictwo Medyczne, Wrocław 2005, s. 51–52.

podmiotów wspomagających cały system. Na co dzień funkcjonują w sposób ciągły i niezakłócony, pozwalając stale współdziałać z dyspozytorami i innymi podmiotami systemu, zapewniają dopływ informacji kierującymi działaniami ratowniczymi, umożliwiają alarmowanie odwołów operacyjnych i członków sztabu oraz innych osób ujętych w planie ratowniczym, korzystanie z telefonów alarmowych, poczty elektronicznej i faksów, korzystanie z mapy cyfrowej i innych map operacyjnych, korzystanie z monitoringu pożarowego i innych zagrożeń, z planów i dokumentów operacyjnych, korzystanie z łączności satelitarnej, radiowej, komórkowej i przewodowej, współdziałanie ze specjalistami ratownictwa, korzystanie z baz danych operacyjnych, współdziałanie z podmiotami monitorującymi i prognozującymi zagrożenia, korzystanie ze sprzętu służącego do rejestracji rozmów telefonicznych, analizujących czas wyjazdu i pobytu zadysponowanych sił i środków do działań ratowniczych oraz stosowanie innych środków, urządzeń, systemów łączności i metod analizy danych, których wykorzystanie lub użycie może usprawnić działania ratownicze¹⁹.

W ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego działania funkcyjariuszy polegają na zwalczaniu i walce z różnorodnymi niebezpieczeństwami i zagrożeniami. W szczególności sprowadzają się one do walki z pożarami lub klęskami żywiołowymi i realizacji zadań z zakresu szeroko pojętego ratownictwa: technicznego, chemicznego, medycznego oraz ekologicznego. W tym zakresie podstawowym szczeblem, na którym realizuje się zadania systemu jest powiat. Natomiast poziom krajowy i wojewódzki spełnia jedynie funkcję wspomagającą i koordynującą w sytuacjach wymagających użycia sił i środków spoza obszaru powiatu lub województwa.

Jak widać, jednym z najważniejszych zadań jest walka z pożarami, która obejmuje rozpoznawanie i analizowanie zagrożeń pożarowych, rozmiarów pożaru, ratowanie ludzi i zwierząt, dostosowanie sprzętu i technik gaśniczych do rodzaju i miejsca pożaru w efekcie doprowadzając do ugaszenia pożaru. Zatem organizacja walki z pożarami to zespół działań planistyczno-organizacyjnych polegających na zastosowaniu szeregu sposobów gaśniczych w celu zmniejszenia i likwidacji zagrożenia pożarowego, przede wszystkim opartego na rozpoznaniu i analizowaniu zagrożeń pożarowych, ocenie rozmiarów zaistniałego pożaru oraz prognozowanie jego rozwoju. W ramach systemu ratowniczo-gaśniczego walka z pożarami realizowana jest siłami i środkami jednostek ochrony przeciwpożarowej całego systemu na wszystkich jego poziomach wraz z wydzielonymi siłami i środkami, współpracującymi na zasadzie włączenia do systemu lub na podstawie wspomnianej już wcześniej zawartej umowy cywilno-prawnej.

¹⁹ Tamże, s. 52.

Z kolei walka z klęskami żywiołowymi to działania niezbędne do ratowania życia, zdrowia, mienia i środowiska, podejmowane też w celu oceny zagrożenia i jego wyeliminowania. Do walki z tego typu klęskami żywiołowymi są przeznaczone wszystkie jednostki ochrony przeciwpożarowej systemu wraz z podmiotami spoza, w zakresie wynikającym z ich możliwości sprzętowo-technicznych, ze szczególnym uwzględnieniem środków ochrony osobistej.

Organizacja ratownictwa technicznego polega na stosowaniu środków technicznych do ratowania, poszukiwania, ewakuacji ludzi i zwierząt, jak również ratowania mienia i środowiska. Polega na analizie awarii i katastrof, ocenie rozmiarów, zastosowania technik uwalniania osób i ewakuacji, oznakowania i wydzielenia stref zagrożenia, wentylowania i przewietrzania, wyznaczania przejść i zabezpieczenia miejsca zdarzenia. W szczególności ratownictwem technicznym zajmują się specjalistyczne grupy poszukiwawczo-ratownicze Państwowej Straży Pożarnej, stosujące techniki poszukiwawcze, posługując się w prowadzonych działaniach specjalistycznym sprzętem do poszukiwania i ewakuacji ludzi zasypanych lub unieruchomionych w katastrofie budowlanej, zawału, osunięcia ziemi, wystąpienia awarii technicznej lub wykorzystując do działań zwierzęta (psy tropiące). Kolejnymi są specjalistyczne grupy wysokościowe, które stosują w działaniach ratowniczych techniki alpinistyczne ze specjalistycznym sprzętem, statkami powietrznymi, służącymi do ewakuacji zagrożonych ludzi z budynków położonych na dużej wysokości, obiektów pływających, obiektów zalanych, odciętych od środków do życia, głębokich wykopów, studni, tuneli, a więc miejsc, do których trudno i nie można swobodnie dotrzeć. Jeszcze inne to specjalistyczne grupy wodno-nurkowe korzystające z techniki nurkowych, wykorzystując do tego łodzie ratunkowe oraz specjalistyczne grupy techniczne, wykorzystujące do działań ratowniczych w czasie katastrof i wypadków komunikacyjnych, wypadkach budowlanych i w infrastrukturze technicznej, w szczególności środki ochrony osobistej.

Natomiast ratownictwo chemiczne wymaga podobnych czynności w celu likwidacji zagrożeń stworzonych przez toksyczne środki przemysłowe lub inne niebezpieczne materiały chemiczne. Aktualnie ważne stało się również ratownictwo ekologiczne. Ma ono na celu ochronę środowiska naturalnego z wykorzystaniem środków neutralizujących, ograniczających i eliminujących powstałe skażenie. Zarówno ratownictwo chemiczne, jak i ekologiczne, wymaga specjalnej organizacji. Dlatego organizacja ta powinna objąć: rozpoznawanie zagrożeń, ocenę i prognozowanie ich rozwoju oraz ich skutków dla ludzi i środowiska, analizowanie awarii oraz katastrof chemiczno-ekologicznych, ratowanie życia ludzi i zwierząt zagrożonych skażeniem substancją niebezpieczną, identyfikację substancji niebezpiecznych, prognozowanie rozwoju skażenia środowiska i ocenę rozmiarów zagrożenia,

zmian wielkości strefy zagrożenia, dostosowanie sprzętu oraz technik do zaistniałego zdarzenia, przepompowywanie i przemieszczanie substancji niebezpiecznej do innych bezpiecznych zbiorników, obwałowywanie lub uszczelnianie miejsc wycieku substancji niebezpiecznej, ograniczenie parowania groźnej dla zdrowia i środowiska substancji, zatrzymanie emisji toksycznych środków przemysłowych, stawianie kurtyn wodnych, neutralizację substancji niebezpiecznej substancjami chemicznymi, związywanie substancji niebezpiecznej sorbentami²⁰. Ponadto stawianie zapór na ciekach lub obszarach wodnych zagrożonych skutkami rozlania substancji toksycznych hydrofobowych i zbieranie substancji niebezpiecznej z powierzchni wody lub gleby.

Istotny obszar działań stanowi także ratownictwo medyczne, które polega na udzielaniu pomocy medycznej w warunkach poza szpitalnych w celu ratowania życia i zdrowia wskutek zdarzeń nagłej utraty życia ludzkiego lub nagłego pogorszenia stanu zdrowia²¹. Stanowi zespół działań związanych z zastosowaniem technik z zakresu pomocy medycznej, obejmujących: bieżące analizowanie rodzaju i liczby zagrożeń prowadzących do nagłego pogorszenia się stanu zdrowia lub groźby utraty zdrowia, prognozowanie i ocenę rozwoju zdarzenia, dostosowanie sprzętu oraz technik niezbędnych do ratowania życia i zdrowia ludzi w zależności od rodzaju i miejsca zdarzenia oraz liczby poszkodowanych i zagrożonych, zapewnienie ciągłości ratowania poszkodowanych i zagrożonych ludzi na miejscu zdarzenia oraz stosowania odpowiednich procedur postępowania, a także zapewnienie prowadzenia działań ratownictwa medycznego przez osoby posiadające właściwe przygotowanie i kwalifikacje. Należy jednak zaznaczyć, że ratownictwo medyczne w warunkach poza szpitalnych, w czasie walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub organizowania ratownictwa technicznego, chemicznego i ekologicznego prowadzi wyłącznie uprawnieni funkcjonariusze – strażacy Państwowej Straży Pożarnej w zakresie ochrony przeciwpożarowej i posiadający do tego prawo – ratownicy z innych podmiotów wchodzących w skład systemu w sytuacji: braku wykwalifikowanej pomocy medycznej, kiedy na miejsce zdarzenia nie dotarł specjalistyczny personel służby zdrowia, niemożliwości wykorzystania personelu służby zdrowia, gdy dostęp do poszkodowanych jest możliwy tylko dla strażaków – ratowników po wykorzystaniu sprzętu specjalistycznego i gdy zdarzenie ma charakter nagle powstałego zagroże-

²⁰ Sorbent to substancja zdolna do gromadzenia na swej powierzchni lub do pochłaniania całą objętością innej substancji. *Encyklopedia PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 187.

²¹ B. Kurzępa, *Ustawa o ochronie przeciwpożarowej z komentarzem*, wyd. II, TARBUS, Warszawa 2008, s. 64–65.

nia z dużą liczbą poszkodowanych, którego skutki przekraczają możliwości opanowania w ramach rutynowych działań terytorialnie właściwych służb medycznych²².

Należy nadmienić, że ratownictwo medyczne jest domeną systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, z którym mają obowiązek współpracy inne służby zobowiązane do tego ustawowo, aby nieść pomoc ludziom w znajdującym się w stanie niebezpieczeństwa zdrowotnego. Wynika to z ustawy z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie medycznym²³. Chodzi tu o współpracę z już wymienionymi służbami: GOPR, WOPR, TOPR, Państwową Strażą Pożarną, jednostkami Ministra Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej, szpitalnymi oddziałami ratunkowymi (SOR) i innymi.

W ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, Szpitalne Oddziały Ratunkowe są stacjonarnymi jednostkami organizacyjnymi szpitali, które świadczą usługi w zakresie opieki zdrowotnej. W nim dużą rolę odgrywają też Lotnicze Zespoły Ratunkowe Ratownictwa Medycznego, które są mobilnymi jednostkami systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego. Posiadają one status Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej i bezpośrednio podlegają Ministrowi Zdrowia, który jest podmiotem finansującym ich działalność. Na wyposażeniu Lotniczego Pogotowia Ratunkowego znajdują się śmigłowce, tworząc służbę Ratownictwa Medycznego HEMS (Helicopter Emergency Medical Service). Służba ta dysponuje śmigłowcami typu MI-2 wykonującymi loty całodobowo i śmigłowcami Augusta 109, EUROCOPTER, samolotami sanitarnymi M-20 MEWA i nowoczesnymi PIAGGIO, poruszającymi się z prędkością 800 km/h, transportując ludzi powyżej 200 km, a nawet poza granice kraju w sytuacjach nagłych zagrożeń życia i zdrowia. Najnowocześniejsze ze śmigłowców zdolne są do osiągnięcia prędkości 240 km/h, a więc o 60 km/h i są szybsze od pozostałych, co umożliwiła zwiększenie operacyjnego rejonu działania²⁴. Warto dodać, że w systemie HEMS samoloty są gotowe do startu w ciągu 15 minut i przybyć na miejsce zdarzenia, a kwestie z tym związane reguluje zawarte porozumienie pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej, a Dyrektorem Lotniczego Pogotowia Ratunkowego o zasadach współdziałania z jednostkami ochrony przeciwpożarowej Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego²⁵. Porozumienie zakłada przygotowanie i aktualizowanie analiz gotowości operacyjnej oraz planów ratowniczych, współ-

²² K. Krzowski, *Organizacja...*, dz. cyt., s. 54–55.

²³ DzU nr 191, poz. 1410, z późn. zm.

²⁴ M. Popławski, *HEMS – pomoc z nieba*, „Przegląd Pożarniczy” z 2008 roku.

²⁵ Porozumienie zawarte w dniu 31 lipca 2008 r. pomiędzy Komendantem Głównym PSP a Dyrektorem LPR w sprawie zasad współdziałania LPR z jednostkami ochrony przeciwpożarowej, włączonymi do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego.

ne procedury wykorzystania i dysponowania statkami powietrznymi, współdziałanie w akcjach ratowniczych specjalistów z wykorzystaniem sprzętu specjalistycznego i możliwych technik, sieci łączności, itd.

Mając na względzie jednostki ratowniczo-gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej funkcjonujące w systemie ratowniczo-gaśniczym, to muszą one posiadać co najmniej dwa samochody pożarnicze o maksymalnej masie rzeczywistej powyżej 7,5 tony, wyszkolonych ratowników, również skuteczny system łączności powiadamiania i alarmowania oraz urządzenia łączności w sieci radiowej Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Dodatkowo na wyposażeniu pojazdów powinien znajdować się głównie sprzęt, a samochody ratowniczo-gaśnicze winny posiadać pompę pożarniczą, zbiornik na wodę i zazwyczaj sprzęt specjalny oraz specjalne środki gaśnicze.

Z kolei w akcjach i podczas prowadzonych działań ratowniczych na wysokości wykorzystywane są samochody pożarnicze z obrotowo zamontowaną wysuwaną drabiną mechaniczną z koszem lub bez kosza ratowniczego. Ponadto, samochody pożarnicze z obrotowo zamontowanym podnośnikiem hydraulicznym i koszem ratowniczym, składającym się z jednego sztywnego lub teleskopowo wysuwanego elementu, lub kilku takich elementów, lub z mechanizmu nożycowego, ewentualnie z kombinacji tych elementów, z drabiną lub bez. Samochody ratownictwa technicznego, ze względu na swoje sprzętowe wyposażenie umożliwiają prowadzenie akcji ratowniczych związanych z poszukiwaniem i ratowaniem osób, usuwaniem skutków wypadków, awaryjnym odblokowywaniem wejść oraz ratowaniem zwierząt. Samochody sprzętowe ratownictwa chemicznego są wyposażone w środki ochrony indywidualnej i sprzęt do ograniczania szkód w środowisku naturalnym. Umożliwiają one prowadzenie akcji ratowniczych podczas niebezpieczeństwa skażenia środowiska, wypadków z niebezpiecznymi środkami chemicznymi, niebezpieczeństwa działania substancji radioaktywnych, niebezpieczeństwa zakażeń biologicznych oraz wypompowywania substancji. Natomiast samochody dowodzenia wyposażone są w środki łączności i sprzęt do kierowania działaniami ratowniczymi. Samochody do przewozu osób przystosowane są do transportu strażaków i ich osobistego wyposażenia. Samochody zaopatrzeniowe przystosowane są do przewozu sprzętu lub środków gaśniczych w celu zaopatrywania zastępów ratowniczych, prowadzących działania ratownicze.

Na wyposażeniu znajdują się jeszcze inne specjalne pojazdy samochodowe przeznaczone do działań specjalistycznych, związanych np.: z wypadkami i katastrofami samolotów, działaniami na wodzie i pod wodą oraz z wypadkami i katastrofami kolejowymi. Na wyposażeniu PSP są również kontenery wymienne specjalnego przeznaczenia, które mogą być nakładane na odpowiedni pojazd i z niego

zdejmowane. Do samochodów pożarniczych mogą być doczepiane i ciągnięte przyczepy o kreślonym przeznaczeniu, używane do transportu osób i sprzętu. W grupie pojazdów pożarniczych mogą być także pojazdy samochodowe pływające, zdolne do poruszania się po lądzie i po wodzie, jak również samochody ratownictwa medycznego wykonane zgodnie z wymaganiami normy EN 1789, obsługiwane przez strażaków i przeznaczone do opieki nad osobami poszkodowanymi i do ich transportu. Taki samochód może być wyposażony w inne urządzenia związane ze swoistymi warunkami działania straży pożarnych²⁶.

Obok tego jednostki ratowniczo-gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej mają obowiązek pozostawać w stałej gotowości do podjęcia działań ratowniczo-ratunkowych. Normuje to stosowne Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 września 1998 r. w *sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*²⁷. Wymienione jednostki współpracujące z systemem Państwowego Ratownictwa Medycznego udzielają kwalifikowanej pierwszej pomocy osobom znajdującym się w stanie zagrożenia życia i zdrowia. Udzielając kwalifikowanej pierwszej pomocy każdy strażak wykorzystuje środki ochrony indywidualnej, przede wszystkim rękawiczki służące do jednorazowego użytku, okulary lub przyłbicę, a także posiadają przy sobie zestawy ratownictwa medycznego – R1, które przechowują w torbie umożliwiającej transport w ręku, na ramieniu albo na plecach.

Jak już wspomniano w systemie ratowniczo-gaśniczym podstawowe miejsce zajmuje osoba przyjmująca informacje o zdarzeniu i stanowiska kierowania w komendach Państwowej Straży Pożarnej. Chodzi tu o stanowiska usytuowane w komendach powiatowych oraz wojewódzkich i umieszczone na najwyższym szczeblu w Krajowym Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności. Zadaniem każdego stanowiska jest zapewnienie regularnego przepływu informacji o zagrożeniach i prowadzonych działaniach. Jednocześnie każde stanowisko powinno być wyposażone w awaryjne zasilanie, zawierać plany ewakuacji w miejsca zastępcze, aby zapewnić właściwe funkcjonowanie w sytuacjach nadzwyczajnych zagrażających życiu, zdrowiu lub środowisku. Kierujący na stanowisku odpowiada za dysponowanie sił i środków do działań z uwzględnieniem rodzaju, wielkości zdarzenia i liczby poszkodowanych. Stąd dużą rolę odgrywa dla niego bieżący kon-

²⁶ J. Zarzycki, *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy i Państwowa Straż Pożarna*, „Polski Przegląd Medycyny Lotniczej”, nr 3, t. 15, lipiec–wrzesień, Warszawa 2009, s. 310–311. Przewiduje tak również Polska norma PN – EN 1846 – 1: Samochody pożarnicze (podział i oznaczenie), Warszawa 2000.

²⁷ DzU nr 121, poz. 798.

takt z miejscem zdarzenia, w celu posiadania informacji dla prawidłowego oddziaływania na ratowników i niepopelnienia błędów.

Bolesław Kurzępa²⁸ wymienia trzy typy kierowania w czasie działania ratowniczego: interwencyjny, taktyczny i strategiczny. Kierowanie interwencyjne sprowadza się do: ustalenia rodzaju zdarzenia, metod poszukiwania poszkodowanych i ewakuacji, planowaniu rozmieszczenia sprzętu, przydzieleniu zadań pododdziałom, nadzorowaniu skuteczności działania, analizowaniu zużycia sprzętu i środków, współdziałaniu z lekarzem – koordynatorem medycznym, wzywaniu niezbędnych środków, zorganizowania wsparcia logistycznego i wydzielenia stref zagrożenia. Osobami uprawnionymi do takiego kierowania są: dowódca zastępu i sekcji.

Kierowanie taktyczne w szczególności polega na: ocenie zagrożenia poprzez ustalenie jego charakteru i prognozowanie rozwoju, podziale terenu działania, ewakuacji, ocenie wielkości środków i współpracy z lekarzem, wyznaczeniu punktu kierowania, wsparcia logistycznego, koordynowaniu sił, współdziałaniu ze sztabem kierowania taktycznego i strategicznego, ze środkami masowego przekazu, zorganizowaniu łączności, współpracy z organami samorządu i organizacjami pozarządowymi oraz minimalizowaniu stresu pourazowego wśród ratowników. Zobowiązanymi do kierowania taktycznego są: dowódca jednostki ratowniczo-gaśniczej, komendant, kierownik lub szef jednostki ochrony przeciwpożarowej systemu ratowniczo-gaśniczego i oficer wyznaczony w imieniu komendanta powiatowego.

Natomiast kierowanie strategiczne dodatkowo polega na: określeniu strategii działania, nadzorowaniu działań, wyznaczeniu i oznaczeniu punktu kierowania, informowaniu o miejscach pomocy humanitarnej, koordynowaniu działań zaplecza logistycznego, medycznego, technicznego i podmiotów wspomagających oraz wezwaniu sił centralnego lub wojewódzkiego odvodu operacyjnego. Realizatorami przejęcia kierowania strategicznego w kolejności są: adekwatnie oficer, ale wyznaczony przez komendanta wojewódzkiego, komendant wojewódzki i Komendant Główny. Kierowanie takie następuje ze stałego miejsca dowodzenia, sztabu usytuowanego poza strefą kierowania taktycznego lub ze stanowisk kierowania Państwowej Straży Pożarnej. W przypadku użycia odwodów operacyjnych, kierowanie prowadzone jest przez właściwego terytorialnie komendanta Państwowej Straży Pożarnej lub dowódcę odvodu.

Odwody operacyjne używa się w celu zlikwidowania skutków przekraczających możliwości działania województw i powiatów. Tworzone są w każdym województwie na bazie kompani wojewódzkich i specjalistycznych grup ratowniczych. Występują w sile brygady odvodu operacyjnego i mogą być włączone do centralne-

²⁸ B. Kurzępa, *Ustawa o ochronie...*, dz. cyt., s. 70–73.

go odvodu operacyjnego. Na przykład w 2007 roku przeprowadzone zostały ćwiczenia ratownicze o kryptonimi „WODA 2007” na akwenach wspólnie z podmiotami wspomagającymi: Policją, Biurem Ochrony Rządu, Marynarką Wojenną, Jednostkami Ratowniczo-Gaśniczymi Sił Zbrojnych, Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym i Ochotniczymi Strażami Pożarnymi z terenu gminy Koronowo. W działaniach ćwiczone współdziałanie. Ze strony Centralnego Odvodu Operacyjnego uczestniczyły: dwie kompanie powodziowe, jedna kompania specjalna w wariancie ekologicznym i trzy specjalistyczne grupy ratownicze wodno-nurkowe²⁹.

W dniu 18 stycznia 2010 roku został podpisany znowelizowany rozkaz w sprawie organizacji Centralnego Odvodu Operacyjnego Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Wprowadzone zmiany miały na celu dopasowanie struktur organizacyjnych pododdziałów Centralnego Odvodu Operacyjnego do obecnych potrzeb (zagrożeń) oraz uelastycznienie możliwości dysponowania poszczególnych pododdziałów. Po jego wprowadzeniu oraz przeprowadzeniu uzgodnień z komendami wojewódzkimi i szkołami Państwowej Straży Pożarnej w zakresie spełnienia standardów określonych w rozkazie przez wytypowane pododdziały zostały wydane Decyzje Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej w sprawie ich włączenia do Centralnego Odvodu Operacyjnego Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

W województwach posiadających minimum dwie kompanie gaśnicze zostały utworzone bataliony Centralnego Odvodu Operacyjnego. Obecnie powyższe kryterium spełnia 8 województw, na bazie sił których utworzono Batalion: Wrocław, Toruń, Łódź, Kraków, Warszawa, Gdańsk, Katowice, Poznań. W dniach 16–18 listopada 2010 roku na terenie województwa zachodniopomorskiego zorganizowana została odprawa kadry dowódczej Centralnego Odvodu Operacyjnego podsumowująca jego funkcjonowanie w 2010 roku. Odprawa poświęcona była omówieniu wniosków z tegorocznych działań ratowniczych sił w czasie klęsk żywiołowych i katastrof Centralnego Odvodu Operacyjnego, prowadzonych zarówno w kraju, jak i poza jego granicami³⁰.

W komórkach i jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych zadania Państwowej Straży Pożarnej wynikające z ustawy wykonywane są przez Wojskową Ochronę Przeciwpożarową. Zakres tych zadań określa rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 sierpnia 1992 roku w sprawie zasad i trybu wykonywania zadań przez Wojskową Ochronę Przeciwpożarową³¹. Zadania sprowadzają się do: udzielenia pomocy

²⁹ *Biuletyn Informacyjny Państwowej Straży Pożarnej za rok 2007*, s. 23.

³⁰ *Biuletyn informacyjny Państwowej Straży Pożarnej z 2010 roku*.

³¹ DzU z 2005 r., nr 66, poz. 334.

Państwowej Straży Pożarnej w prowadzeniu akcji ratowniczych, wykonywaniu czynności pomocniczych w czasie klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń, rozpoznawanie zagrożeń na terenie podległym Ministrowi Obrony Narodowej, szkolenie kadry, podejmowanie działań usprawniających system alarmowania i współdziałania z innymi podmiotami, i sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie przeciwpożarowej.

Wymienione zadania przewidziane dla Państwowej Straży Pożarnej w komórkach i jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo przez niego nadzorowanych wykonuje Wojskowa Ochrona Przeciwpożarowa, w której oprócz żołnierzy i pracowników wojska mogą pełnić służbę także strażacy PSP. Zdaniem funkcjonariuszy służbę w WOP pełni około 60 funkcjonariuszy PSP, którzy zostali wyznaczeni za ich zgodą przez Komendanta Głównego PSP. W ramach WOP funkcjonuje inspektorat WOP, 10 delegatur WOP i prawie 100 wojskowych straży pożarnych (WSP) zapewniających bezpieczeństwo ludziom, chroniących mienie, a także zapewniających zachowanie gotowości bojowej wojsk. WSP występują głównie na wojskowych lotniskach śmigłowców i samolotów, w tym lotniskach współużytkowanych z lotniskami cywilnymi, w portach wojennych, w składnicach materiałów wybuchowych oraz materiałów pędnych i smarów, a także na poligonach. W ostatnich latach liczba zdarzeń, w których biorą udział WSP wynosi kilkanaście tysięcy w roku³².

W tym momencie należy nadmienić, że w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej, jeżeli użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające i o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Jednakże użycie pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych RP w takich okolicznościach nie może zagrozić ich zdolności do realizacji zadań wynikających z Konstytucji RP i ratyfikowanych umów międzynarodowych. Zaś w przypadku realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego mogą uczestniczyć pododdziały i oddziały Sił Zbrojnych RP, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, zgodnie z wojewódzkim planem reagowania kryzysowego, opracowanym przez wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego i uzgodnionym z właściwymi organami wskazanymi przez Ministra Obrony Narodowej. Ponadto pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP mogą być przekazane do dyspozycji wojewody w składzie etatowym albo jako tworzone doraźnie zgrupowania zadaniowe. Natomiast dowodzenie pododdziałami lub oddziałami Sił Zbrojnych RP

³² J. Zarzycki, *Krajowy System...*, dz. cyt., s. 315.

odbywa się na zasadach określonych w regulaminach wojskowych i według procedur obowiązujących w Siłach Zbrojnych RP.

Natomiast zgodnie z Rozporządzeniem z dnia 20 lutego 2003 roku w *sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu*³³ do zadań i procedur pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych RP mających na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym, przygotowanie do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań oraz reagowanie w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, należy m.in. współudział w monitorowaniu zagrożeń, wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń, wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych, ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia, wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach, współudział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń, izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej, wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach, prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych RP, usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych RP, likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych, usuwanie skażeń promieniotwórczych, wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej, współudział w zapewnieniu przejeźdności szlaków komunikacyjnych, udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych oraz wykonywanie zadań ujętych w wojewódzkim planie reagowania kryzysowego.

Natomiast koordynowanie udziału pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych RP w realizacji wskazanych zadań, w zależności od obszaru występowania zagrożeń zapewniają odpowiednio wojewoda, starosta i wójt (burmistrz lub prezydent miasta). Wymienione organy następnie przekazują te zadania dla oddziałów lub pododdziałów Sił Zbrojnych RP wyłącznie ich dowódcom, a takie koordynowanie obejmuje przedsięwzięcia mające na celu sprawne włączenie pododdziałów lub oddziałów Sił Zbrojnych RP do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, z uwzględnieniem czasu i miejsca ich użycia oraz sposobu współdziałania z innymi podmiotami. W sytuacji, gdy stan klęski żywiołowej jest wprowadzony na obszarze większym niż jedno województwo działania ratownicze lub prewencyj-

³³ DzU nr 41, poz. 347.

ne wykonywane przez Siły Zbrojne RP powierza się do realizacji pododdziałom lub oddziałom Sił Zbrojnych RP, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego na podstawie krajowego planu reagowania kryzysowego, opracowanego przez Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego i zatwierdzonego przez Radę Ministrów³⁴. Ponadto, opisane postępowanie wynika z regulacji zawartych w ustawie z dnia 26 kwietnia 2007 roku *o zarządzaniu kryzysowym*³⁵.

Generalnie, można powiedzieć, że zadania i czynności w jednostkach organizacyjnych Sił Zbrojnych RP są realizowane przez żołnierzy pełniących służbę wojskową (posiadających kwalifikacje pożarnicze), strażaków Państwowej Straży Pożarnej wyznaczonych do pełnienia służby w Wojskowej Ochronie Przeciwożarowej oraz pracowników posiadających kwalifikacje pożarnicze. Natomiast strukturę Wojskowej Ochrony Przeciwożarowej tworzą: Szef i podległy mu Inspektorat, szefowie delegatur oraz podległe im wojskowe straże pożarne.

Istotnym elementem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego jest też udzielane wsparcie i pomoc dobrowolna ze strony osób fizycznych i prawnych, zwanych podmiotami wspomagającymi. Swoim zachowaniem wspierają oni działania jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej poprzez: udział w ratowaniu ludzi, ich mienia oraz środowiska naturalnego, dostarczanie narzędzi i środków, wykonywanie określonych prac lub zadań wyznaczonych przez organizatora akcji, ograniczenie i eliminowanie skutków zdarzeń, i udostępnienie informacji specjalistycznych³⁶.

Prawidłowej realizacji zadań służy także współpraca jednostek działających w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym z innymi jednostkami ochrony przeciwpożarowej, w tym głównie z ochotniczymi strażami pożarnymi, służbami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, takimi jak: Policja, Straż Graniczna oraz podmiotami ratowniczymi instytucji i przedsiębiorstw. Wzajemne relacje pomiędzy tymi służbami i instytucjami ustala Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej w ramach porozumień i uzgodnień. Natomiast jednostki biorące udział w działaniach ratowniczych mają obowiązek działania pod jednolitym kierownictwem.

Specyficznym, aczkolwiek ważnym ogniwem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, są jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Ochotnicze Straże Pożarne i Związek Ochotniczych Straży Pożarnych działają na podstawie prawa o stowarzyszeniach. Są formacjami umundurowanymi, wyposażonymi w specjalistyczny sprzęt, przeznaczonymi do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami. Zadania i organizacja ochotniczych stra-

³⁴ J. Zarzycki, *Krajowy System...*, dz. cyt., s. 315.

³⁵ DzU nr 89, poz. 590.

³⁶ J. Żuber, J. Wel-Michałowski, *Prawne umocowanie...*, dz. cyt., s. 8.

ży pożarnych określa nadany im statut, a wszelkie kwestie związane z działaniami w zakresie ochrony przeciwpożarowej uzgadniane są z właściwym terenowo Komendantem Powiatowym (miejskim) lub Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej, w przypadku Związku Ochotniczych Straży Pożarnych działających na terenie całego kraju. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w trakcie wykonywania obowiązków służbowych strażacy ochotniczych straży pożarnych korzystają z ochrony przewidzianej w kodeksie karnym i uważa się ich za funkcjonariuszy publicznych. Dotyczy to strażaków upoważnionych i uprawnionych do przeprowadzania czynności kontrolno-rozpoznawczych, strażaków jednostek ochrony przeciwpożarowej, uczestniczących w działaniach ratowniczych i osób fizycznych zobowiązanych do udziału w akcji ratowniczej³⁷.

Innym zadaniem w zakresie systemu ratowniczo-gaśniczego, w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego kraju, jest bezpieczeństwo pożarowe oraz zabezpieczenie przed skutkami innych miejscowych zagrożeń. Główny ciężar odpowiedzialności za to ponosi Państwowa Straż Pożarna, której powierzono w myśl ustawy – organizację i prowadzenie akcji ratowniczej w czasie pożaru lub likwidacji miejscowego zagrożenia. W przypadku wystąpienia jednego z wymienionych zagrożeń akcją ratowniczą, jej organizację prowadzą Jednostki Ratowniczo-Gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej. Kierującym jest zawsze pierwszy przybyły na miejsce zdarzenia dowódca jednostki, do czasu przybycia dowódcy jednostki hierarchicznie wyższej. Kierowanie działaniami może przejąć: Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej, Komendant Wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej i w ostateczności Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej.

Kierujący działaniami jest zobowiązany zapoznać się z sytuacją, rozlokowaniem jednostek i wydanymi wcześniej rozkazami. Czas przejęcia kierowania należy zarejestrować w dokumentacji operacyjnej, a po zakończeniu akcji sporządza się ją zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

W razie braku możliwości kierowania działaniami przez wyżej wymienione osoby kierującego wyznacza: do działań o zasięgu ponad wojewódzkim – kierujący Krajowym Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności, dla pozostałych działań – kierujący Wojewódzkim Stanowiskiem Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności.

Kierujący akcją ratowniczą mają prawo: wydawać rozkazy, podzielić kierowanie akcji na odcinki bojowe i wyznaczyć ich dowódców, powołać sztaby akcji skła-

³⁷ K. Krzowski, *Organizacja Krajowego Systemu...*, dz. cyt., s. 56.

dające się ze specjalistów i dowódców różnych dziedzin³⁸. Kierujący akcjami mają też prawo korzystać z dróg, gruntów i zbiorników wodnych państwowych, komunalnych i prywatnych ujęć wody.

W okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej konieczności kierujący akcją ratowniczą mają prawo zarządzić:

- ewakuację ludności i mienia z terenu objętego akcją ratowniczą w przypadku zagrożenia życia i zdrowia, w szczególności gdy: istnieje możliwość powstania paniki i przewidywany rozwój zdarzeń może spowodować odcięcie drogi ewakuacyjnej;
- o konieczności prac wyburzeniowych i rozbiórkowych w sytuacjach zagrożenia ludzi, zwierząt lub potrzeby dotarcia do źródeł zagrożenia w celu jego rozpoznania oraz ograniczenia wzrostu, potrzeby użycia środków gaśniczych i neutralizatorów oraz doprowadzenia substancji toksycznych, potrzeby zapewnienia dróg dojścia i ewakuacji;
- wstrzymanie komunikacji w ruchu lądowym albo zapewnienie właściwego ustawienia i eksploatacji sprzętu ratowniczego, eliminacji zagrożeń powodowanych przez środki komunikacyjne, zapewnienia dróg komunikacyjnych na potrzeby działań;
- udostępnienie pojazdów, środków i przedmiotów niezbędnych do akcji ratowniczej na czas niezbędny do zakończenia działań, za wyjątkiem np. skorzystania z pomieszczeń i innych rzeczy służących do misji dyplomatycznych, urzędu konsularnego lub instytucji międzynarodowych, korzystających z immunitetu dyplomatycznego i konsularnego, itp. bez uzyskania zgody szefów tych placówek i instytucji;
- zakazać przebywania osobom postronnym w miejscu akcji ratowniczej³⁹. Ponadto kierujący akcją posiadają prawo:
- żądać pomocy od instytucji państwowych, jednostek gospodarczych, organizacji społecznych i obywateli;
- odstąpienia od zasad działania uznanych za powszechnie bezpieczne. W sposób szczegółowy tę problematykę reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 roku w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniami ratowniczymi⁴⁰.

Na marginesie należy zaznaczyć, że skorzystanie z powyższych uprawnień może nastąpić wyłącznie w okolicznościach uzasadnionych stanem wyższej koniecz-

³⁸ G. Lacek, *Ratownictwo Powszechne – Koncepcja Funkcjonowania*, „Zeszyt Problematyczny TWO” 1996, nr 1/96, s. 30.

³⁹ Dz. cyt., s. 31.

⁴⁰ DzU nr 54, poz. 259.

ności. Jednak do skorzystania z uprawnień wystarczające jest wydanie ustnego polecenia, które wymaga potwierdzenia na piśmie w przypadku żądania zainteresowanej osoby lub przejęcia w użytkowanie na czas niezbędny do działań ratowniczych nieruchomości, środków i innych rzeczy, wydaje się pokwitowanie. Wydane pokwitowanie powinno zawierać: imię, nazwisko i stopień służbowy kierującego działaniami ratowniczymi, wskazanie jednostki, imię i nazwisko lub nazwę posiadacza przedmiotów, datę i godzinę przejęcia rzeczy, a w przypadku pojazdu, podaje się markę, numer rejestracyjny i stan licznika, opis stanu mienia, określenie miejsca i możliwy termin jego zwrotu, a także podpisy kierującego działaniami ratowniczymi i posiadacza mienia. Natomiast w razie koniecznego pilnego przejęcia kierujący ma prawo odstąpić od wydania pokwitowania, informując jedynie ustnie o podjęciu mienia posiadacza⁴¹.

Po zakończeniu działań ratowniczych, na koniec akcji kierujący przekazuje miejsce objęte tym działaniem właścicielowi, zarządzającemu użytkownikowi obiektu lub przedstawicielowi Policji, bądź organom samorządu terytorialnego.

W toku służby do funkcjonariuszy pożarnictwa należy wykonywanie czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych oraz likwidacja miejscowych zagrożeń. Klęskami żywiołowymi są zdarzenia żywiołowe, zagrażające bezpieczeństwu życia lub mienia większej ilości osób lub mogące wywołać poważne zakłócenia w funkcjonowaniu gospodarki narodowej. Do nich należą powodzie, huragany, duże pożary, trzęsienia ziemi oraz nadmierne opady śniegu. Natomiast katastrofa jest nagłym zdarzeniem (niespodziewanym), powodującym powszechne zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi, zwierząt lub mienia o znacznej wartości.

Rozróżnia się katastrofy (kolejowe, lotnicze, kosmiczne, drogowe) budowlane (zawalenie się budynków, wiaduktów lub mostów), górnicze, na wodach śródlądowych, wybuchy oraz wypadki radioaktywnego skażenia terenu związane z przedostaniem się do środowiska ludzkiego substancji toksycznych. Odpowiedzialność za spowodowanie katastrofy określona została w Kodeksie Karnym w art. 163, 164 i 165. W świetle zapisów KK, odpowiedzialność ponosi osoba, która sprowadza zdarzenie lub bezpośrednio zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać pożaru, zawalenia się budowli, zalewu albo osunięcia ziemi, skał lub śniegu, eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego. Podobnie, karze podlega osoba, która sprowadza niebezpieczeństwo: powodując zagrożenie epidemiologiczne lub

⁴¹ K. Krzowski, *Organizacja Krajowego Systemu...*, dz. cyt., s. 56.

szerzenie się choroby zakaźnej albo zarazy zwierzęcej lub roślinnej, wyrabiając lub wprowadzając do obrotu szkodliwe dla zdrowia substancje, środki spożywcze lub inne artykuły powszechnego użytku lub też środki farmaceutyczne nieodpowiadające obowiązującym warunkom jakości, powodując uszkodzenie lub unieruchomienie urządzenia użyteczności publicznej, w szczególności urządzenia dostarczającego wodę, światło, ciepło, gaz, energię albo urządzenia zabezpieczającego przed nastąpieniem niebezpieczeństwa powszechnego lub służącego do jego uchylenia, zakłócając, uniemożliwiając lub w inny sposób wpływając na automatyczne przetwarzanie, gromadzenie lub przesyłanie informacji oraz działając w inny sposób w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych⁴². Zwalczanie wielu tych zdarzeń jest trudnym zadaniem i nader skomplikowanym. Dlatego wymaga szybkiego działania wielu służb, zarówno porządkowych, jaki i wyspecjalizowanych, dysponujących środkami i siłami nieodzownymi do prowadzenia akcji.

Obecnie występują duże możliwości powstania sytuacji zagrożenia w postaci skażenia radioaktywnego i toksycznego lub innego rodzaju, będącego niebezpieczeństwem dla życia i zdrowia ludzi. W takich przypadkach funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej i inne służby, jak np. Policja, Straż Miejska, pojawiają się na miejscu zdarzenia jako pierwsi. Zmusza to do podjęcia natychmiastowych działań ratowniczych i zabezpieczających teren. Dlatego też sytuacja taka wymaga skoordynowanych działań i wzajemnej pomocy jednostek. Celem akcji związanej z katastrofą, bądź klęską żywiołową, jest szybkie niesienie pomocy osobom pokrzywdzonym i zagrożonym niebezpieczeństwem, ratowanie i ochrona mienia oraz ograniczenie, a następnie likwidacja każdego zagrożenia.

W takich sytuacjach może wystąpić potrzeba identyfikacji zwłok i usunięcia zniszczeń. Stąd też skuteczność akcji i podjętej interwencji w czasie klęsk żywiołowych, katastrof oraz epidemii zależy od umiejętności i sprawności strażaków. Duże znaczenie posiada również właściwe zabezpieczenie śladów i niedopuszczenie do ich zatarcia. Służy to ustaleniu przyczyny zdarzeń. Należy wówczas zachować położenie poszczególnych przedmiotów oraz zabezpieczyć mienie⁴³.

W trakcie działań ratowniczych związanych z likwidacją skutków zdarzeń, osoby biorące udział w akcji mają obowiązek zapewnić bezpieczeństwo, pomoc pokrzywdzonym oraz udzielić pomocy kierującemu działaniami⁴⁴. Szczegółowy sposób współpracy jednostek w działaniach ratowniczych określa Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. w *spra-*

⁴² *Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego, Kodeks karny wykonawczy, Ustawa karna skarbową, Ustawa o świadku koronnym*, Wyd. Prawnicze LEX, Sopot 1998, s. 62–63.

⁴³ E. Ura, *Prawne zagadnienia bezpieczeństwa państwa*, Rzeszów 1988, s. 271–272.

⁴⁴ E. Ura, *System prawny ochrony przeciwpożarowej*, Warszawa 1981, s. 197.

wie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym⁴⁵.

Prognozę i ocenę pożarowego zagrożenia kraju, województw, miast i osiedli, zakładów pracy wykonują komendy Państwowej Straży Pożarnej, natomiast zagrożenia pod innym względem np. zagrożeniami TSP, promieniotwórczymi, zatopieniami, wykonują inne organy, od których komendy Państwowej Straży Pożarnej uzyskują dane do planowania działań ratowniczych.

Oprócz organizowania i prowadzenia oraz wykonywania czynności ratowniczo-gaśniczych do Państwowej Straży Pożarnej w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, należy rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń. W tym celu funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej wykonują czynności kontrolno-rozpoznawcze. Stanowi o tym rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 października 2005 r. w sprawie *czynności kontrolno-rozpoznawczych przeprowadzanych przez Państwową Straż Pożarną oraz osób upoważnionych do ich przeprowadzenia*⁴⁶. Przepis ten określa tryb, zakres i szczegółowe zasady prowadzenia czynności kontrolno-rozpoznawczych, kwalifikację i sposób wyznaczania osób uprawnionych do tych czynności oraz wzór do ich przeprowadzania. Powyższe czynności, o których mowa obejmują w szczególności:

- kontrolę przestrzegania przepisów przeciwpożarowych;
- rozpoznawanie zagrożeń innych niż pożarowe;
- wstępne ustalenia przyczyn oraz okoliczności powstania i rozprzestrzeniania się pożarów.

Zgodnie z ustawą z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej⁴⁷, prawo do czynności kontrolno-rozpoznawczych z zakresu ochrony przeciwpożarowej mają uprawnieni strażacy pełniący służbę w Państwowej Straży Pożarnej oraz osoby upoważnione przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Strażacy wykonują te czynności na obszarze działania jednostek, w których służbę pełnią na podstawie upoważnienia. Mogą być wszczęte bez upoważnienia, jeżeli okoliczności faktyczne uzasadniają natychmiastowe podjęcie tych czynności. Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej może wyznaczać strażaków do wykonywania czynności kontrolno-rozpoznawczych poza obszarem działania ich jednostek organizacyjnych. Upoważnienie do przeprowadzania czynności kontrolno-rozpoznawczych wydają następujące osoby:

- Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej dla komendantów wojewódzkich i powiatowych Państwowej Straży Pożarnej;

⁴⁵ DzU nr 52, poz. 244.

⁴⁶ DzU nr 225, poz. 1934.

⁴⁷ DzU z 2006 r., nr 96 poz. 667, z późn. zm.

- Komendant Wojewódzki podległym strażakom i odpowiednio komendant powiatowy – strażakom jednostek ratowniczo-gaśniczych.
- Czynności kontrolno-rozpoznawcze przeprowadzane są także:
 - na polecenie Sądu, Prokuratora lub Najwyższej Izby Kontroli;
 - na zlecenie osób prawnych, fizycznych i innych jednostek organizacyjnych oraz terenowych jednostek administracji rządowej i samorządowej.

W celu skutecznego wykonania czynności wykonanych bez upoważnienia, należy najpóźniej w dzień po ich dokonaniu dostarczyć upoważnienie osobie kontrolowanej. Kontrolujący ma prawo wstępu do wszystkich pomieszczeń i obiektów z wyłączeniem części mieszkalnej, stanowiących własność organów administracji (np. Sił Zbrojnych, Policji itp.) oraz żądać wyjaśnień w sprawach związanych z ujawnionymi nieprawidłowościami. Kontrolowany podlega przepisom o bezpieczeństwie i higienie pracy oraz ochronie przeciwpożarowej, obowiązującym w kontrolowanej jednostce. O wszczęciu czynności zawiadamia się na piśmie podając zakres, czas trwania, miejsce, imię i nazwisko osoby kontrolującej. Przed przystąpieniem do czynności kontrolujący okazuje legitymację służbową i upoważnienie, a także zapoznaje kontrolowanego z jego prawami i obowiązkami. Natomiast kontrolowany ma obowiązek udzielić wszelkich wyjaśnień dotyczących ujawnionych nieprawidłowości. Z przeprowadzonych czynności sporządza się protokół podając nieprawidłowości, zobowiązanie do ich usunięcia, przebieg, miejsce, czas itp. Na powyższą czynność kontrolowanemu przysługuje prawo wniesienia zastrzeżeń oraz otrzymuje kopie protokołu po uprzednim podpisaniu.

Elementem bezpieczeństwa wewnętrznego, a także w ramach funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, jest także monitoring, do którego należy analiza stanu zagrożenia, alarmowania o możliwości realnego zagrożenia, ostrzeganie pracowników, włączanie systemów zabezpieczających, alarmowanie sił ratowniczych, ostrzeganie ludności itp.⁴⁸. Monitoring oznacza regularne jakościowe i ilościowe pomiary lub obserwacje zjawiska, czy obecności np. substancji, przeprowadzane przez z góry określony czas. Na monitoring składają się programy, które są często stosowane w celu gromadzenia informacji na temat stanu ilościowego oraz jakościowego atmosfery i hydrosfery lub rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w czasie i przestrzeni. Zgromadzone dane ułatwiają wybór właściwych działań w przypadku szkodliwego wpływu tego stanu na życie i mienie człowieka czy stan środowiska. Pozwalają także na podjęcie akcji naprawczych lub usuwania

⁴⁸ *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w systemie bezpieczeństwa państwa*, Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, Warszawa 1994, s. 52. *Ratownictwo Chemiczno-Ekologiczne*, Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej i Państwowa Jednostka Ochrony Środowiska, Warszawa 1983.

skutków w już istniejącej sytuacji np. zagrożenia powodziowego, czy ekologicznego. Wyróżnia się trzy zasady monitoringu:

- cykliczność pomiarów,
- unifikacja sprzętu i metodyk wykorzystywanych do pomiarów i obserwacji,
- unifikacja interpretacji wyników.

Do najbardziej rozpowszechnionych rodzajów monitoringu w Polsce zalicza się: ochrony środowiska, przemysłowy, promieniotwórczy i meteorologiczny. Monitoring **ochrony środowiska** jest systemem pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania wyników badań, i oceny elementów środowiska. Jego celem jest wspomaganie działania na rzecz ochrony środowiska poprzez informowanie administracji rządowej, samorządowej i społeczeństwa o: stanie środowiska w Polsce, dotrzymywaniu standardów jakości środowiska oraz obszarach występowania przekroczeń tych standardów, skuteczności realizowanych programów naprawczych i realizowania polityk, programów i strategii ochrony środowiska na każdym szczeblu zarządzania, występujących zmian jakości wszystkich elementów środowiska i ich przyczynach oraz powiązaniach przyczynowo-skutkowych występujących pomiędzy emisją i immisją, w celu określenia trendów zmian środowiska⁴⁹.

Bardzo ważną rolę odgrywa **monitoring promieniotwórczy**. Od 1 stycznia 2003 roku, w tym zakresie obowiązuje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2002 roku w *sprawie stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych i placówek prowadzących pomiary skażeń promieniotwórczych oraz określające ich zadania, zawierające wykaz stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych*⁵⁰. Monitorowanie sytuacji radiacyjnej polega na systematycznym prowadzeniu pomiarów mocy dawki promieniowania gamma w określonych punktach na terenie kraju oraz na wykonywaniu pomiarów zawartości izotopów promieniotwórczych w głównych komponentach środowiska i w żywności. Zależnie od zakresu wykonywanych zadań wyróżnia się pomiary umożliwiające: **monitoring krajowy**, pozwalający na uzyskanie danych niezbędnych do oceny sytuacji radiacyjnej na obszarze całego kraju w warunkach normalnych i w sytuacjach zagrożenia radiacyjnego, a także badania długookresowych zmian radioaktywności środowiska i żywności oraz **monitoring lokalny**, pozwalający na uzyskanie danych z terenów, na których są (lub były) prowadzone działalności mogące powodować lokalne zwiększenie narażenia radiacyjnego ludności (dotyczy to ośrodka jądrowego w Świerku, składowiska odpadów promieniotwórczych w Róźnie oraz terenów byłych zakładów wydobywczych i przerobczych rud uranu). Pomiary wykonywane w ramach monitorin-

⁴⁹ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Monitoring>.

⁵⁰ DzU nr 239, poz. 2030.

gu krajowego i monitoringu lokalnego umożliwiając: ocenę sytuacji radiologicznej kraju i ocenę zagrożenia radiacyjnego ludności w sytuacji zdarzeń radiacyjnych i w warunkach normalnych, a także badanie długookresowych zmian radioaktywności środowiska i żywności, prognozowanie skutków powodowanych zanieczyszczeniem środowiska substancjami promieniotwórczymi oraz podejmowanie ewentualnych działań prewencyjnych, a także szybkie wykrycie i alarmowanie o wzroście poziomu mocy dawek i skażeń promieniotwórczych w środowisku, służące głównie podejmowaniu odpowiednich działań, a także wypełnieniu postanowień konwencji i umów dwustronnych o wczesnym powiadamianiu o awariach jądrowych. Pomiaru te prowadzone są przez: stacje pomiarowe tworzące system wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych, podstawowe placówki pomiarowe prowadzące pomiary skażeń promieniotwórczych materiałów środowiskowych i żywności, i placówki specjalistyczne jednostek badawczo-rozwojowych wyższych uczelni oraz innych instytucji. Wyniki monitoringu radiacyjnego kraju stanowią podstawę dokonywanej przez Prezesa Państwową Agencję Atomistyki oceny sytuacji radiacyjnej Polski, która ogłaszana jest codziennie (na ogólnodostępnych stronach internetowych PAA), w komunikatach kwartalnych (publikowanych w Monitorze Polskim) i w raportach rocznych, a w razie zaistnienia sytuacji awaryjnych – stanowi podstawę oceny zagrożenia i prowadzenia działań interwencyjnych. Natomiast osobą odpowiedzialną za system monitoringu w Polsce jest Prezes Państwowej Agencji Atomistyki, który koordynuje działania stacji i placówek pomiarowych oraz dokonuje systematycznej oceny sytuacji radiacyjnej kraju⁵¹.

Z kolei **monitoring przemysłowy** związany jest z telewizją przemysłową i wykorzystaniem video. W obecnych czasach stanowi system przekazywania obrazu (rządziej w połączeniu z dźwiękiem) z określonych pomieszczeń w zamkniętym systemie odbiorczym, za pomocą telewizji kablowej. Służy do nadzoru oraz zwiększenia bezpieczeństwa pomieszczeń lub przestrzeni, w obrębie których zostały zainstalowane kamery. Podgląd z kamer zwykle jest udostępniony wyłącznie na stanowiskach ochrony w celu monitorowania potencjalnie niebezpiecznych zachowań. Na co dzień telewizja przemysłowa obecna jest m.in. w takich obiektach jak centra handlowe, hipermarkety, kasyna gry, ulice miast, place, a składnikami telewizji przemysłowej są: kamera, serwer, cyfrowy rejestrator i rejestrator wideo oraz centrum monitoringu⁵².

Natomiast **monitoring meteorologiczny** dotyczy zjawisk meteorologicznych, a więc ich badania i mierzenia. Za zjawiska meteorologiczne uznaje się różnorakie przejawy procesów i zjawisk fizycznych zachodzących w atmosferze, które

⁵¹ <http://elektrownia-jadrowa.pl/114.html>.

⁵² http://pl.wikipedia.org/wiki/Telewizja_przemys%C5%82owa.

mogą być obserwowane w powietrzu lub na powierzchni ziemi. Do zjawisk meteorologicznych nie zalicza się chmur. Dzieli się je ze względu na ich naturę: może to być obecność wody w różnej postaci (hydrometeory) lub cząstek stałych (lito-meteory), mogą to być zjawiska świetlne (fotometeory) lub elektryczne (elektrometeory). Przykładem może być: grad, błyskawica, deszcz, mżawka, śnieg, krupy śnieżne, śnieg ziarnisty, ziarna lodowe, mgła, zamieć, zamglenie, rosa, szron, szadź, gołoledź, trąba powietrzna, dymy, zmętnienie, tęcza, wir piaskowy, zamieć pyłowa, burza, błyskawica, zorza polarna i itd.⁵³

Wyróżnia się także monitorowanie pożarowe obszarów leśnych, promienionowania jonizującego, stacji radiowych i telewizyjnych dużej mocy⁵⁴.

Oprócz monitorowania w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniom, niezbędnym kierunkiem działalności jest działalność wychowawczo-dydaktyczna, uświadamiająca i prowadzona w społeczeństwie. W procesie tym istotną rolę odgrywa edukacja obronna społeczeństwa, obejmująca zasady i sposoby postępowania w tym zakresie.

Reforma systemu ochrony przeciwpożarowej, a na jej bazie Zintegrowanego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego spowodowała konieczność zmiany modelu kształcenia kadr kierowniczych dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej. Istotne miejsce zajmuje tutaj Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie, której podstawowym celem i zadaniem jest kształcenie oraz doskonalenie zawodowe oficerskiej kadry pożarniczej⁵⁵. Ponadto szkoła ta prowadzi prace naukowo-badawcze z zakresu szeroko pojętej ochrony przeciwpożarowej.

W listopadzie 1989 roku rozpoczęły pracę dwa punkty (ośrodki) konsultacyjne Szkoły Główny Służby Pożarniczej, w Szkołach Aspirantów Pożarnictwa w Krakowie i w Poznaniu. Umożliwiło to edukację w systemie zaocznym większej ilości słuchaczy⁵⁶. W programie nauczania przedmioty podzielono na grupy odnoszące się do podstawowych działań Straży Pożarnej (przedmioty ogólnotechniczne i prawno-organizacyjne). Odrębną grupę stanowią języki obce oraz wychowanie fizyczne. Celem kształcenia pożarniczego jest przygotowanie kadry zawodowej oraz innych

⁵³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Zjawisko_meteorologiczne.

⁵⁴ A. Warmiński, *Zadania i organizacja Państwowej Straży Pożarnej w zakresie ochrony przeciwpożarowej*, „DOCTRINA Studia Społeczno-Polityczne”, Siedlce 2009, s. 285.

⁵⁵ T. Terlikowski, *Kształcenie pożarnicze w RP*, „Przegląd Pożarniczy” 1992, nr 12/92, s. 35.

⁵⁶ St. Bieleń, B. Kwiatkowska, J. Pietrzak, A. Sarna, M. Zdanowski, M. Pieńkowska, *Tradycje Szkoły Głównej Pożarniczej*, Warszawa 1989, s. 241–242.

podmiotów ochrony przeciwpożarowej do realizacji funkcji ochrony przed pożarami i innymi miejscowymi zagrożeniami⁵⁷.

Do Państwowej Straży Pożarnej w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym również należy podejmowanie działań organizacyjno-technicznych usprawniających system alarmowania i współdziałania z innymi służbami ratowniczymi. Czynności te charakteryzują się szerokim zasięgiem, różnymi formami oraz zakresem działania w czasie i przestrzeni. Współdziałanie w tym zakresie prowadzone jest z siłami Obrony Cywilnej, specjalnymi jednostkami ratowniczymi Polskich Kolei Państwowych i Wojskową Ochroną Przeciwpożarową, ekipami Centralnej Stacji Ratownictwa Górniczego, placówkami Polskiego Czerwonego Krzyża, zespołami ratownictwa komunalnego (wodno-kanalizacyjnymi, gazowymi, energetycznymi, dźwigowymi, drogowymi, przedsiębiorstwami oczyszczania itp.), siłami Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, a nawet zagranicznymi jednostkami ratowniczymi według odrębnych uzgodnień⁵⁸.

Istotną rolę w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym Państwowej Straży Pożarnej odgrywa współdziałanie i współpraca. Na przykład w 2010 roku⁵⁹ szeroko realizowana była operacyjna współpraca międzynarodowa. Funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej brali udział w wielu międzynarodowych działaniach ratowniczych. Przede wszystkim uczestniczyli w misji ratowniczej po trzęsieniu ziemi na terytorium Haiti. Polska grupa poszukiwawczo-ratownicza USAR Poland liczyła 54 ratowników, dysponowała 9 psami poszukiwawczo-ratowniczymi oraz specjalistycznym sprzętem poszukiwawczym i ratowniczym. Na miejscu polscy ratownicy także wykonywali czynności związane z przeszukiwaniem zawałonych budynków oraz utworzyli punkty pomocy medycznej. Z misji powrócili do Polski w dniu 24 stycznia 2010 roku. Ponadto brali udział w gaszeniu pożarów na terytorium Federacji Rosyjskiej w sile 159 strażaków z Mazowsza, Śląska, Opolszczyzny, Lubelszczyzny i Podlasia, 45 pojazdami ratowniczo-gaśniczymi wyposażonymi w dwie cysterny o pojemności 28 tys. litrów. Działania prowadzone były na terenie obwodu riaziańskiego około 300 km od Moskwy i polegały głównie na gaszeniu pożarów torfu, drzewostanu, dogaszaniu zarzewi, stałym monitoringu rozwoju pożaru, ciągłym patrolowaniu wyznaczonego odcinka i dozorze ugaszonych obszarów lasu. Dwudziestu polskich strażaków również partycypowało w opanowywaniu powodzi w Czarnogórze, wyposażonych w sprzęt do usuwania jej skutków, a działania sprowadzały się w szczególności na wypompowywanie wody z zalanych obiektów.

⁵⁷ T. Terlikowski, *Kształcenie...*, dz. cyt., s. 35–36.

⁵⁸ P. Kołakowski, M. Szulczyński, *Wymieniamy doświadczenia*, „Przegląd Pożarniczy” 1992, nr 7/92, s. 11.

⁵⁹ *Biuletyn informacyjny Państwowej Straży Pożarnej z 2010 roku*, s. 31–32.

Oprócz tego funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej uczestniczyli w ćwiczeniach międzynarodowych, jakie odbyły się na terenie Armenii w dniach 10–17 września 2010 roku. Uczestniczyła w nich grupa poszukiwawczo-ratownicza, będąca średnią Grupą Poszukiwawczo-Ratowniczą. Organizatorem ćwiczeń było Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Armenii przy współudziale Euroatlantyckiego Ośrodka Koordynacyjnego Reagowania na wypadek klęsk żywiołowych i katastrof NATO (EADRCC). W skład grupy wchodziło 20 funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej. W ich trakcie ćwiczone procedury udzielania międzynarodowej pomocy ratowniczej po wystąpieniu trzęsienia ziemi. W ćwiczeniach udział wzięło także 25 grup ratowniczych różnych specjalności – grupy poszukiwawczo-ratownicze, chemiczne, cywilne i wojskowe, wysokościowe oraz medyczne z trzynastu krajów. Ponadto, w dniach 9–12 grudnia w Niemczech uczestniczyła 34-osobowa grupa ratownicza Państwowej Straży Pożarnej, której skład został skonfigurowany w oparciu o harmonogram gotowości operacyjnej USAR POLAND, która wzięła udział w ćwiczeniach mundurowych Unii Europejskiej w miejscowości Weeze. W ćwiczeniach udział wzięły, oprócz grupy polskiej – 3 grupy międzynarodowe.

Podjęmowane międzynarodowe działania ćwiczebne mają za zadanie przygotowanie do efektywniejszej i skuteczniejszej walki z coraz częściej występującymi – o szerszym zasięgu i oddziaływaniu – zagrożeniami dla życia, zdrowia i mienia. Mają usprawnić współpracę i współdziałanie jednostek na terenie Polski, ale i Europy, na wypadek wystąpienia klęsk żywiołowych i innych poważnych katastrof naturalnych oraz groźnych zdarzeń. W tym celu UE stworzyła odpowiednie mechanizmy i powołała do życia **Centrum Monitoringu i Informacji (MIC)**. Mają one za zadanie nieść pomoc ratowniczą państwu europejskiemu ogarniętemu (dotkniętemu) katastrofą, klęską żywiołową lub innym miejscowym zdarzeniem. Na chwilę obecną współpracuje w nim 27 państw członkowskich UE, wraz krajami stowarzyszonymi (kandydującymi) i innymi.

M. Kędra stwierdza, iż w ramach mechanizmu działań ratowniczych realizowanych jest kilka modułów: moduł pomp wysokiej wydajności, oczyszczania wody, średniej i ciężkiej grupy poszukiwawczo-ratowniczej, gaszenia pożarów lasów za pomocą helikopterów i za pomocą samolotów gaśniczych, moduł wzmocnionego punktu medycznego i wzmocnionego punktu medycznego z możliwością przeprowadzania operacji, moduł szpitala polowego, moduł miasteczka namiotowego, moduł detekcji CBRN (chemicznej, biologicznej, radiologicznej i nuklearnej) i pobierania próbek materiałów CBRN do badania, moduł poszukiwania i ratownictwa w warunkach występowania zagrożenia CBRN i moduł wsparcia technicznego⁶⁰.

⁶⁰ M. Kędra, *Moduły – sposób na przetrwanie mega katastrofy*, „Przegląd Pożarniczy” z 2008 r.

Jak pisze J. Zarzycki, Polska zgłosiła do MIC następujące siły i środki, które mogą zostać wysłane do udzielenia pomocy ratowniczej państwu z mechanizmu:

- 1 kompania gaśnicza (czas mobilizacji – do 10 godzin, samowystarczalność do 10 dni, liczebność kompanii od 95–240 osób),
- 1 kompania powodziowa (czas mobilizacji – do 10 godzin, samowystarczalność do 10 dni, liczebność kompanii 70 osób),
- 2 grupy poszukiwawczo-ratownicze (czas mobilizacji – do 8 godzin, samowystarczalność do 10 dni, liczebność grupy od 24–50 osób),
- 1 grupa ratownictwa chemicznego (czas mobilizacji – do 10 godzin, samowystarczalność do 10 dni, liczebność grupy od 24–50 osób) i w dalszym ciągu trwają prace nad utworzeniem kolejnych modułów w ramach międzynarodowego wsparcia ratowniczego: pomp wysokiej wydajności, średniej oraz ciężkiej grupy poszukiwawczo-ratowniczej⁶¹.

Oprócz tego od 1991 roku w UE funkcjonuje europejski numer alarmowy „112”, który w uzupełnieniu krajowych numerów alarmowych, ma ułatwić dostępność do służb alarmowych państw członkowskich. Jest to numer bezpłatny o zasięgu na obszarze całego kraju ze wszystkich telefonów stacjonarnych i komórkowych, również poza granicami państwa. Zgodnie z dyrektywą 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników⁶². Postanowienia dyrektywy wpłynęły również na władze w Polsce i według jej treści na terenie kraju powstały Centra Powiadamiania Ratunkowego (CPR), które działają na poziomie powiatów, miast i województw, w ramach stanowisk kierowania Państwowej Straży Pożarnej, przy czym stanowiska Policji głównie z telefonii mobilnej. Równocześnie stanowiska kierowania tych służb obsługują także numery alarmowe 998 i 999. Aktualnie z inicjatywy Ministra Spraw Wewnętrznych wdrożona została nowa koncepcja o nazwie SPR. Zakłada ona poprawę bezpieczeństwa obywateli poprzez uzyskanie szybkiego i skutecznego dostępu do służb, nie tylko Państwowej Straży Pożarnej, jednostek Państwowego Ratownictwa Medycznego, Policji, za pomocą skorzystania z numeru telefonu alarmowego, ale i ze Szpitalnymi Oddziałami Ratowniczymi, Zespołami Ratownictwa Medycznego, również Lotniczymi Zespołami Ratownictwa Medycznego, ochrony przeciwpożarowej, jednostkami WOPR, TOPR, GOPR i innymi, polegające na wymianie informacji lub przez telekonferencję pomiędzy operatorami służb ratowniczych.

Bardzo ważną rolę – także w naszym kraju – odgrywa również ogólnokrajowa koncepcja funkcjonowania systemu **e-coll**, a więc elektronicznego powiadamia-

⁶¹ J. Zarzycki, *Krajowy System...*, dz. cyt., s. 317.

⁶² Jest to dyrektywa Unii Europejskiej o charakterze powszechnym.

nia o wypadkach drogowych, zintegrowanego z systemem powiadamiania ratunkowego przy pomocy numeru 112. Według J. Zarzyckiego⁶³ umożliwi on montowanie w pojazdach silnikowych urzędów, które w wypadku drogowym w razie niemożności z uwagi na stan zdrowia powiadomienia służb ratowniczych, wyślą sygnał o zaistniałym wypadku do Centrum Powiadamiania Ratunkowego, po czym wiadomość pilnie zostanie przekazana do właściwej, najbliższej jednostki ratowniczej.

Podsumowując, można powiedzieć, że istnienie systemu sieci łączności i przekazu ułatwia, i zarazem upraszcza przekazywanie informacji, jednocześnie skracając czas reakcji na zaistniałe zagrożenie. Wzmacnia to jednolitość i spójność szybkiego działania wszystkich służb ratowniczych. W ten sposób można w każdym czasie i każdej porze na obszarze całego kraju, efektywnie, szybko, sprawnie i skutecznie podjąć i przeprowadzić bezpiecznie działania ratunkowe, w celu ochrony życia, zdrowia i mienia poszkodowanych w potencjalnych wypadkach. Dzięki tak zorganizowanemu systemowi możliwe jest nawet połączenie z Policją państwa sąsiadującego (ościennego), chociażby pomagając w zwalczaniu przestępczości granicznej. Dlatego działania ratownicze w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego muszą być niezmiennie i dostosowane do specyfiki każdego zdarzenia, zarówno klęsk żywiołowych, zdarzeń o charakterze katastrofalnym, wypadków masowych, awarii oraz likwidacji innych miejscowych zagrożeń.

Zakończenie

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy został zorganizowany w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, będącego składnikiem bezpieczeństwa wewnętrznego. Dlatego głównym jego zadaniem jest w szczególności ochrona życia, zdrowia, mienia lub środowiska, poprzez walkę z pożarami lub innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwo techniczne, chemiczne, medyczne i ekologiczne, jak również ochrona przeciwpożarowa. Wynika to z aktów prawnych: ustawy z dnia 24 października 1991 r. *o Państwowej Straży Pożarnej*, ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. *o ochronie przeciwpożarowej* i Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 r. *w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego*.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy rozpoczął swoje funkcjonowanie w Polsce od 1995 roku i jego podstawowym celem jest ochrona życia, zdrowia, mienia lub środowiska poprzez: walkę z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi, ratow-

⁶³ J. Zarzycki, *Krajowy System...*, dz. cyt., s. 318.

nictwo techniczne, chemiczne i od 1997 roku również poprzez ratownictwo ekologiczne i medyczne. Natomiast podstawowym założeniem w budowie systemu ratowniczo-gaśniczego było stworzenie jednolitego i spójnego układu, skupiającego powiązane ze sobą różne podmioty ratownicze, tak aby można było podjąć skutecznie każde działanie ratownicze.

Wymienione zadania są realizowane poprzez: zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia, zapewnienie sił i środków potrzebnych do zwalczania tych zagrożeń i prowadzenie działań.

Za realizację powyższych zadań, wynikających z polityki państwa w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego odpowiada Minister Spraw Wewnętrznych, jako osoba odpowiedzialna w sprawach ochrony przeciwpożarowej oraz pełniąca nadzór nad funkcjonowaniem systemu.

Obok Ministra Spraw Wewnętrznych zadania w zakresie ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa zostały przyznane również wszystkim osobom fizycznym, prawnym, organizacjom i instytucjom, a także właścicielom, zarządcom lub użytkownikom budynków, obiektów i terenów. Jednak głównymi podmiotami systemu ratowniczo-gaśniczego są: Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna i Obrona Cywilna oraz inne podmioty: zakłady, szpitale, organizacje pozarządowe, wojskowe organy ratownictwa ogólnego i specjalistycznego, w zakresie likwidacji materiałów wybuchowych, resortowe systemy ratownicze: ratownictwo górnicze (stacje ratownictwa górniczego), kolejowe (techniczne służby Polskich Kolei Państwowych), morskie (Polskie Ratownictwo Okrętowe), radiacyjne (Państwowa Agencja Atomistyki), medyczne (Pogotowie Ratunkowe), społeczne systemy ratownicze ratownictwa górskiego i jaskiniowego (Górskie Ratownicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe), medyczne (Polski Czerwony Krzyż) i wodne (Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe), itd.

Zgodnie z przepisami organizatorem Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego jest Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, który jest centralnym organem administracji rządowej, a zarazem przełożonym wszystkich funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej, wykonującym funkcje w tym zakresie na terytorium całego kraju. Komendant Główny wraz z wojewodą lub starostą odpowiednio na obszarze państwa, województwa lub powiatu, określają zadania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, tym samym koordynują jego funkcjonowanie i kontrolują realizację zadań, przy czym w razie wystąpienia sytuacji nadzwyczajnych zagrożeń życia, zdrowia lub środowiska nim kierują. Wojewoda i starosta jako organy terenowe wykonują swoje zadania przy pomocy zespołów reagowania kryzysowego. Z kolei wójt (burmistrz lub prezy-

dent miasta) koordynuje funkcjonowanie systemu na terenie gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę.

Zatem strukturę organizacyjną Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego tworzą trzy szczeble: krajowy, wojewódzki i powiatowy. Wymienione poziomy odnoszą się do działania państwowych organów terenowych i poszczególnych jednostek ratowniczych. W ten sposób przyjęta struktura pozwala na efektywne i skuteczne korzystanie z potencjału organizacyjnego, technicznego i intelektualnego systemu.

Ważną rolę na poszczególnych poziomach posiadają stanowiska usytuowane w komendach Państwowej Straży Pożarnej, które są podstawowymi elementami systemu ratowniczo-gaśniczego, przyjmującymi wszelkie informacje o każdym zdarzeniu na danym terenie. Są nimi na poszczególnych szczeblach: powiatowe (miejskie) stanowiska kierowania w powiecie, wojewódzkie stanowiska koordynacji ratownictwa w województwie i krajowe centrum koordynacji ratownictwa na obszarze całego kraju. Wymienione stanowiska kierowania służą bieżącej wymianie informacji, niezbędnej do prognozowania zagrożeń i prowadzenia działań ratowniczych oraz stanowią centrum powiadamiania ratunkowego sił i środków systemu.

Wszystkie działania prowadzi i realizują jednostki ochrony przeciwpożarowej i ratownicze. W trakcie prowadzonych działań ratowniczych, kierujący akcją jest uprawniony do wydawania następujących zarządzeń: ewakuacji ludzi w przypadku zagrożenia życia, zdrowia i mienia, w razie potrzeby ewakuować mienie, zakazu przebywania w rejonie działań osób postronnych i próbujących utrudniać akcję ratowniczą, prac wyburzeniowych oraz rozbiórkowych w sytuacji zagrożenia dla ludzi, zwierząt i mienia, wstrzymania komunikacji w ruchu lądowym, przejścia w użytkowanie, na czas niezbędny pojazdów, środków technicznych i innych rzeczy, ujęć wody, nieruchomości, odstąpienia od zasad uznanych za bezpieczne z wykorzystaniem dostępnych zabezpieczeń, jeśli istnieje prawdopodobieństwo uratowania życia ludzkiego, itd. Zaprezentowane uprawnienia wypływają z Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 r. *w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym*.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy funkcjonuje w dwóch stanach. Pierwszym z nich jest stan stałego czuwania i doraźnego. Polega on na podejmowaniu działań ratowniczych siłami i środkami powiatu. Z kolei w drugim stanie sprowadza się do wykonywania działań ratowniczych, wymagających użycia posiadanych zasobów sił i środków.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy jest systemem otwartym. Nie stanowi on więc wyizolowanego składnika bezpieczeństwa publicznego, a jego ważny czynnik, żywo reagujący na wszelkie zmiany i w dużym stopniu współpracujący z otoczeniem, co jest wyrazem, iż jest on bardzo elastyczny.

Podsumowując można powiedzieć, że Państwowa Straż Pożarna jest bazą, na której opiera się Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy wraz ze swoim zapleczem kadrowym i logistycznym. Według danych Państwowej Straży Pożarnej działania w tym systemie obejmują około 95% wszystkich zdarzeń w kraju wymagających szybkiej organizacji działań ratowniczych. Wskazane jest więc rozbudowanie istniejących jednostek ratownictwa, stanowiących integralną część systemu bezpieczeństwa publicznego, obejmującego zespół skoordynowanych wewnętrznie i funkcjonalnie działających podmiotów ratowniczych, posiadających swoją odrębną strukturę organizacyjną.

Organizatorem oraz bazą, na której opiera się Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy jest Państwowa Straż Pożarna z całym zapleczem kadrowym, sprzętowym i logistycznym, a jednostkami realizującymi zadania KSRG są przede wszystkim jednostki ratowniczo-gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej i ponadto, zgodnie z ustawą o ochronie przeciwpożarowej, inne podmioty ochrony przeciwpożarowej, a mianowicie: ochotnicze straże pożarne, zakładowe straże pożarne, zakładowe służby ratownicze, gminne zawodowe straże pożarne, terenowe służby ratownicze i inne jednostki ratowniczo-gaśnicze. Należy jednak pamiętać, że do systemu może być włączona jednostka, która posiada: co najmniej dwa średnie lub ciężkie samochody pożarnicze, wyszkolonych ratowników w liczbie zapewniającej obsadę co najmniej dwóch samochodów pożarniczych, skuteczny system łączności, powiadamiania i alarmowania, urządzenia łączności w sieci radiowej systemu na potrzeby działań ratowniczych i pozostaje w stałej gotowości do podejmowania działań ratowniczych.

Biorąc natomiast pod uwagę działania prowadzone przez funkcjonariuszy można stwierdzić, że potwierdzają one ich profesjonalizm. Wskazane jest dalsze tworzenie warunków dla funkcjonowania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, aby jego siły i środki mogły lepiej ze sobą współdziałać i współpracować z innymi służbami (przede wszystkim z jednostkami specjalizującymi się w dziedzinach ratownictwa wysokogórskiego, wodnego, itd.) w ramach zorganizowanego systemu ratownictwa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Z wywodu wynika również, że Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy stanowi integralną część bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującą w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska: prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. Z konstrukcji systemu wynika, że realizowane podstawowe zadania ratownicze są niezmiennie i dostosowane do specyfiki wszelkiego rodzaju zdarzenia, w tym o charakterze masowym.

W związku z powyższym duże znaczenie posiada profilaktyka i zapobieganie występowaniu zagrożeniom. Zapobieganie ma charakter otwarty. Działania Pań-

stwowej Straży Pożarnej polegają na monitorowaniu niebezpieczeństw i sprawdzają się do wskazania potrzebnych, a nawet koniecznych przedsięwzięć i zmian. W sferze zapobiegania istotne miejsce zajmuje każda osoba, funkcjonariusz, osoba prawna, instytucja, media; radio, prasa, telewizja, organizacja społeczna, gospodarca, przedsiębiorstwo, czy też samorządy. Wzajemne współdziałanie wszystkich wymienionych instytucji przyczynia się do zmniejszania obszaru zagrożeń. Współdziałanie ma zapewnić skuteczne rozpoznanie, ma służyć ochronie życia i zdrowia oraz mienia obywateli.

Jednym słowem mówiąc zadania realizowane przez Państwową Straż Pożarną w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na rzecz stanu bezpieczeństwa publicznego państwa, są niczym innym jak realizowaniem kierowania jednostkami organizacyjnymi, zobowiązanymi do wykonywania czynności związanych z ochroną przeciwpożarową i zwalczaniem skutków innych miejscowych zagrożeń. Dlatego podstawową wartością systemu bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej winno być wykorzystanie prawa „synergii”, zgodnie z którym wartość całości większa jest od sumy algebraicznej poszczególnych części tej całości. Tak przyjęte prawo oznacza, że poszczególne elementy systemu (Policja, Straż Graniczna, Obrona Cywilna, Państwowa Straż Pożarna i inne), współdziałające ze sobą i oddziaływujące na siebie, są dla całego systemu efektywniejsze, kiedy ze sobą współpracują, aniżeli gdyby każdy z nich pracował oddzielnie.

Bibliografia

Akty prawne

Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. nr 78, poz. 483).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. nr 88, poz. 400, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. nr 81, poz. 351, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. nr 191, poz. 1410 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. nr 89, poz. 590).

Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 17 września 2007 r. w sprawie szczegółowej organizacji centrów powiadamiania ratunkowego (Dz. U. nr 178, poz. 1263).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z 2011 r, nr 46, poz. 239).

- Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 29 grudnia 1999 r. *w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego* (Dz. U. nr 11, poz. 1311) – funkcjonujące do 27 stycznia 2011 r.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. *w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu* (Dz. U. nr 41, poz. 347).
- Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 14 września 1998 r. *w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego* (Dz. U. nr 121, poz. 798).
- Rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 12 listopada 2002 r. *w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych, warunków ich wykonywania przez inne organizacje ratownicze oraz rodzaju i wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym w związku z udziałem w akcji ratowniczej* (Dz. U. nr 193, poz. 1624).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 sierpnia 1992 r. *w sprawie zasad i trybu wykonywania zadań przez Wojskową Ochronę Przeciwpożarową*. (Dz. U. nr 92, poz. 334).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 r. *w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym*. (Dz. U. nr 54, poz. 259).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 października 2005 r. *w sprawie czynności kontrolno rozpoznawczych przeprowadzanych przez Państwową Straż Pożarną oraz osób upoważnionych do ich przeprowadzenia*. (Dz. U. z 5005 r., nr 225, poz. 1934).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. *w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniu ratowniczym*. (Dz. U. z 2001 r. nr 82, poz. 895).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2002 r. *w sprawie stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych i placówek prowadzących pomiary skażeń promieniotwórczych oraz określające ich zadania, zawierające wykaz stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych*. (Dz. U. nr 239, 2030).
- Dyrektywa 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego z dnia 7 marca 2002 r. *w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników* (dyrektywa o usłudze powszechnej).
- Porozumienie zawarte w dniu 31 lipca 2008 r. pomiędzy Komendantem Głównym PSP a Dyrektorem LPR *w sprawie zasad współdziałania LPR z jednostkami ochrony przeciwpożarowej, włączonymi do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego*.
- Rozkaz z dnia 18 stycznia 2010 roku *w sprawie organizacji Centralnego Odvodu Operacyjnego Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego*.

Literatura

- Bieleń S., Kwiatkowska B., Pietrzak J., Sarna A., Zdanowski M., Pieńkowska M., *Tradycje Szkoły Głównej Pożarniczej*, Warszawa 1989.2. *Biuletyn Informacyjny Państwowej Straży Pożarnej za rok 2007*.
- Biuletyn informacyjny Państwowej Straży Pożarnej za rok 2010*.
- Encyklopedia PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Grosset R., *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w bezpieczeństwie wewnętrznym państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo osobiste obywatela RP*, red. K. Rajchel, Warszawa 2007.
- Kędra M., *Moduły – sposób na przetrwanie megakatastrofy*, „Przegląd Pożarniczy” 2008.
- Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego, Kodeks karny wykonawczy, Ustawa karna skarbową, Ustawa o świadku koronnym*, Wyd. Prawnicze LEX, Sopot 1998.
- Kołąkowski P., Szułczyński M., *Wymieniamy doświadczenia, Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, Przegląd Pożarniczy” 7/92*, Warszawa 1992.
- Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w systemie bezpieczeństwa państwa*, Wyd. Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, Warszawa 1994.
- Krzowski K., *Organizacja Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na obszarze powiatu, województwa i kraju*, [w:] *Medycyna katastrof w zarysie*, red. J. Górnicki, Wyd. WGórnicki Wydawnictwo Medyczne, Wrocław 2005.
- Kurzępa B., *Ustawa o ochronie przeciwpożarowej z komentarzem*, Wyd. II, TARBONUS, Warszawa 2008.
- Lacek G., *Ratownictwo Powszechne – Koncepcja Funkcjonowania*, „Zeszyt Problemowy TWO” 1996, nr 1/96.
- Polska norma PN-EN 1846-1: Samochody pożarnicze (podział i oznaczenie), czerwiec 2000.
- Popławski M.: *HEMS – pomoc z nieba*, „Przegląd Pożarniczy” 2008.
- Ratownictwo Chemiczno-Ekologiczne*, Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej i Państwowa Jednostka Ochrony Środowiska, Warszawa 1983.
- Skoczylas J., *Prawo Ratownicze*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2007.
- Terlikowski T., *Kształcenie pożarnicze w RP*, „Przegląd Pożarniczy” 1992, nr 12/92.
- Ura E., *Prawne zagadnienia bezpieczeństwa państwa*, Rzeszów 1988.
- Ura E., *System prawny ochrony przeciwpożarowej*, Warszawa 1981.
- Warmański A., *Zadania i środki rządowych organów administracji ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie transycji*, Wyd. Państwowa Szkoła Wyższa w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2011.
- Warmański A., *Zadania i organizacja Państwowej Straży Pożarnej w zakresie ochrony przeciwpożarowej*, „DOCTRINA Studia Społeczno-Polityczne”, Wyd. Akademia Podlaska, Siedlce 2009.
- Zarzycki J., *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy i Państwowa Straż Pożarna*, „Polski Przegląd Medycyny Lotniczej”, nr 3, t. 15, lipiec-wrzesień, Warszawa 2009.
- Żuber R., Wel-Michałowski J., *Prawne umocowanie systemu*, „Przegląd Pożarniczy” 1995, nr 12/95.

Materialy internetowe

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Monitoring>

<http://elektrownia-jadrowa.pl/114.html>

http://pl.wikipedia.org/wiki/Telewizja_przemys%C5%82owa

http://pl.wikipedia.org/wiki/Zjawisko_meteorologiczne

mswia.gov.pl oraz straz.gov.pl.

http://pl.wikipedia.org/wiki/Krajowy_system_ratowniczo-ga%C5%9Bniczy

NATIONAL EMERGENCY AND FIRE SYSTEM

The article discusses the National (Emergency) Rescue and Fire System, which is an integral part of national security. It presents the bodies of the system, which in particular include the Minister of Home Affairs, as the supervisor of activities and functioning and its most involved subordinate bodies: Police, Border Guards, State Fire Service and Civil Defence, as well as other rescue authorities, i.e. state, local government, unions, NGOs, etc.

The organizer of the National Rescue and Fire System is the Chief of State Fire Service. Therefore, the tasks of the bodies within the system include: saving lives, health, and property of people, environmental protection, prediction, detection and fighting of fires, natural disasters or other local hazards.

This system operates at three levels: district, provincial and national levels. The major role play the control rooms, which collect important information about any event occurring in the area. National Rescue and Fire System operates in two states: constant vigilance and emergency response, and performing rescue operations. It is an open system quickly responding to any changes and in a wide range co-operating with its surroundings, which reflects its flexibility.